

Pozorište se pokazalo kao vitalan medij

Neizvjesnosti u kojima živimo usljed pandemije COVID19 nažalost već deset mjeseci utiče na sve sfere stvaralaštva u društvu. Posebno je to vidljivo u oblasti pozorišta kao žive umjetnosti koja postoji jedino u emotivnoj interakciji dramskih umjetnika sa publikom. Glumci u našoj zemlji, ali i u cijelom svijetu, mjesecima nijesu nastupali pred publikom. Istina, tokom ljeta, ali i na početku nove pozorišne sezone u nekim pozorištima u Crnoj Gori radilo se na novim predstavama, uz poštovanje propisanih epidemioloških mjera. Istovremeno, neki pozorišni festivali (Korifej, Kotorški festival pozorišta za djecu i Festival dramskih amatera u Bijelom Polju) nijesu održani, a drugi (Grad teatar Budva, Purgatorije, Barski ljetopis i FIAT) su održani sa restriktivnim repertoarima i realizovani su na otvorenim scenama.

Novi producerski naslovi u nekim pozorištima u zemlji i okruženju pokazali su koliko pozorište ima posebno mjesto i značaj u kulturi - fundamentu društva. Ono je neupitno bitno i za pojedinca, ali i za zajednicu. Pozorište se kroz vjekove, pa i danas, pokazalo kao prilagodljivo u svim okolnostima, posebno u kriznim. u tim vanrednim okolnostima jasno je svima da je veoma važno kulturu sačuvati živom jer je ona kroz istoriju pomagala ljudima da prežive ta teška vremena.

To su pokazali i novi pozorišni projekti inscenirani na početku sezone 2020 / 2021. Njihove pripreme za scenu odvijale su se u kontinuitetu, a neke sa kraćim prekidima. Većina tih novih projekata nije imalo premijeru zbog pogoršane epidemiološke situacije, a neke predstave imale su predpremijeru bez prisustva publike, ili premijeru sa nekoliko desetina gledalaca. Sve te nove predstave, sa ili bez premijernog izvođenja, pokazale su da su dramski stvaraoci i publika željni pozorišta, dobrih tekstova, glume, režije i svega što pozorište u sebi nosi i njeguje.

Izvođenje predstava na otvorenom pokazalo je pozorišnoj umjetnosti putokaz. On vodi do otvorenih scena. Pozorište je u ovim vanrednim okolnostima moralo da izađe iz zatvorenih virtuelnih *kutija* koje je tehnologija donijela. Te netradicionalne pozorišne forme koje se igraju na ulicama, trgovima gradova, u garažama, malim nesvakidašnjim prostorima

pokazale su se kao izlaz iz tjeskobe. Uostalom Lope de Vega, španski dramski pisac rekao je da je „za pozorište potreban jedan glumac, jedna daska i jedna strast“. Dovoljno za estetsku komunikaciju, motiv i emociju. Istina ambijentalni teatar nosi svoje poteškoće, ali istovremeno pruža i neku draž ili podsjećanje na vrijeme kada pozorište nije bilo u zatvorenim prostorima. Rad na otvorenom, istovremeno je bio način približavanja pozorišta publici, tj. njegovoj popularizaciji.

Ovim uvodnikom htjeli smo da pokažemo da pozorište može da radi i u ovim okolnostima. Do ponovnog susreta dramskih stvaralaca i pozorišne publike u zatvorenom prostoru, ostaje nam uvjerenje da je teatar i u ovom vremenu našao svoj kanal do gledaoca, te da je odgovorio na krizu. Pozorište se pokazalo kao vitalan medij, zbog čega ne postoji bojazan za njegovu budućnost. Ljudska zajednica i teatar ne mogu jedno bez drugog. Pozorište je ogledalo žiota. *Nušićeve* rečenica „*Bolje da gledamo život u pozorištu, nego pozorište u životu*“, jasno govori o značaju, mjestu i ulozi pozorišta juče, danas i sjuta.

Sa tim uvjerenjem, mi Vas čekamo na istoj, novoj – staroj adresi: Nikšičko pozorište; Trg Save Kovačevića 5.

Slavojka Marojević
slavam@t-com.me

CNP: „Posjeta“ u režiji Aleksandra Morfova O novcu kao kvarljivoj vrijednosti

• *Preispituje moć novca, njegovu kvarljivu vrijednost, lakoću kod posjedovanja i užas kad nedostaje.*

Crnogorsko narodno pozorište je početak pozorišne sezone 2020/2021 obilježilo pripremama za inscenaciju drame „*Posjeta stare dame*“, koju je po tekstu švajcarskog pisca **Fridriha Drenmata** režirao **Aleksandar Morfov**. Zbog pandemije COVID19 rad na ovom komadu odvijao se uz strogo poštovanje mjera koje je donijelo Nacionalno koordinaciono tijelo i preporuka Instituta za javno zdravlje. Uz izuzetne napore, CNP je u prethodna dva mjeseca uspjelo da i u okolnostima pandemije koronavirusa ne dođe do prekida rada na predstavi, brinući prije svega da o zdravlju glumaca, umjetničke ekipe i svih zaposlenih.

Pored reditelja Morfova u autorskom timu su: **Stefan Bošković**, dramaturg, **Nikola Toromanov**, autor scenografije i kostima, **Nina Perović**, kompozitorica, **Ivanka Vana Prelević**,

su: **Slobodanu Marunoviću**, **Aleksandru Raduloviću**, **Slavku Kaleziću**, **Nikoli Perišiću**, **Nadi Vukčević**, **Danilu Čelebiću**, **Jeleni Nenezić Rakočević**, **Jeleni Minić**, **Jovanu Daboviću**, **Pavlu Preleviću**, **Stevanu Vukoviću**, **Jeleni Laban** i **Jeleni Šestović**.

Poštujući mjere NKT-a, nije moguće bilo izvesti premijeru pred publikom, kako je planirano. Odlučeno je da se proces rada na predstavi završi izvođenjem pretpremijere 20. novembra, bez prisustva publike.

„*Crnogorsko narodno pozorište spremno je da u stabilnijoj epidemiloškoj situaciji, a u skladu sa mjerama koje budu propisane, predstavi premijerno izvede pred svojom publikom ili da snimak predstave prikaže u saradnji sa televizijama ukoliko restriktivne mjere budu na snazi duže nego što je očekivano*“, saopšteno je

Premijera „Posjeta stare dame“ u stabilnijoj epidemiloškoj situaciji / Foto: D. Miljanić

asistentkinja scenografa, **Lina Leković** i **Gordana Bulatović**, asistentkinje kostimografa, **Jelena Šušanj**, lektorka, **Duška Belada**, asistentkinja reditelja i saradnik na adaptaciji i **Nela Otašević**, izvršna producentkinja. Glavne likove u predstavi igraju prvaci CNP: **Varja Đukić** i **Mirko Vlahović**. Ostale uloge povjerene

iz CNP-a.

Za publiku, kritiku i sve one kojima ovaj dramski naslov, u bližoj ili daljoj budućnosti bude sfera interesovanja, dajemo bilješku iz producentskog ugla:

Komad „*Posjeta stare dame*“ govori o ljudskoj pohlepi i prirodi koja se nerijetko dovode

u istu ravan i obilježavaju pojedinca koji mora da trpi posljedice svojih postupaka iz daleke prošlosti. Koliku funkciju ima prošlost u sadašnjosti samo je jedno od velikih pitanja u koje pronicu likovi ovog briljantnog komada. Samo jedna od pritoka buja u viziji reditelja Aleksandra Morfova na sceni CNP, ali dovoljna da otvori pitanja: Šta bi sve stanovnici jednog grada uradili za milijardu? Šta bi jedno društvo uradilo za pojedinca? Da li pojedinac duguje društvu nešto više od osvete ili prezira?

„*Stara dama, jedna od najbogatijih žena na svijetu se vraća u svoj rodni grad i nudi siromašnim građanima milijardu da ispune jedan zahtjev. Njihovo siromaštvo je previše gorko, a iskušenje preveliko. Zahtjev se odnosi na sudbinu njenog nekadašnjeg ljubavnika. Zahtjev aktivira krdo i preispituje moć novca, njegovu kvarljivu vrijednost, lakoću kod posjedovanja i užas kad nedostaje. Ljudska pohlepa i priroda se nerijetko dovode u istu ravan i obilježavaju pojedinca koji mora da trpi posljedice svojih postupaka iz daleke prošlosti. Koliku prošlost ima funkciju u sadašnjosti samo je jedno od velikih pitanja u koje pronicu likovi ovog briljantnog komada*“, zapisao je dramaturg **Stefan Bošković** u katalogu predstave.

Aleksandar Morfov je jedan od poznatijih evropskih reditelja. Prepoznat je po društveno-angažovanom pristupu teatru, te svojstvenom i autentičnom poimanju i prezentovanju klasičnih djela. Bio je glavni reditelj u Bugarskom narodnom pozorištu „*Ivan Vazov*“ a kasnih devedesetih prošlog vijeka počinje da se razvija njegova internacionalna karijera. Od 2003. do 2006. bio je glavni režiser u „*Komissarzhevskaja Teatru*“ u Sankt Peterburgu, a 2005. godine radio je u Sjedinjenim američkim državama, sa Majklom Baršnikovom na projektu „*Doktor i pacijent*“ Rezoa Gabriadzea. Morfov je, osim u Rusiji, uspješno režirao brojne predstave u: Francuskoj, Švedskoj, Rumuniji, Letoniji, Makedoniji, Izraelu, SAD i posljednjih godina u Izraelu. Većina njegovih rediteljskih rukopisa imala je zapažen trag na međunarodnim festivalima u: Beču, Kijevu, Torunu, Kazablanki, Vroclavu, Hamburgu,

Beogradu.

Umjetnički opus Aleksandra Morfova ogleda se, prije svega, u nesebičnom dijeljenju sopstvene vizije sa glumcima i ostalim saradnicima. Procesi reditelja Morfova su puni igre, promišljeni u transformacijama karaktera, bogati u varijacijama žanrova. Taj proces nije uslovljen

Sa pretpremijere 20. novembra, bez prisustva publike

konceptom, nepredvidiv je i pulsira kao organizam. Takav pristup i izraz imali su priliku da upoznaju autorski tim i glumčki ansambl nacionalnog teatra iz Podgorice. Oni su nakon prvih proba, u pažljivoj razradi detalja, na sceni doživjeli „*epske zahvate*“. Morfov, naglasili su oni, „*neprekidno poziva ansambl da učestvuje, da predlaže, odbija i usvaja*“.

Crnogorsko narodno pozorište, angažmanom Aleksandra Morfova nastavilo je sa konceptom saradnje sa najznačajnijim i najaktuelnijim pozorišnim umjetnicima Evrope. Taj koncept u prethodnoj sezoni je rezultirao predstavom „*Ivanov*“, u režiji poznatog reditelja **Andrija Žoldaka**. Ta predstava je od strane kritike ocijenjena kao jedna od najznačajnijih u regionu, a imala je i pozive za gostovanja na brojnim međunarodnim pozorišnim festivalima u: Izraelu, Rusiji, Španiji, Italiji, Rumuniji, kao i na regionalnim festivalima – konstatuju u CNP.

Morfov i njegova ekipa će sudeći po svim najavama, takođe ostaviti trag u pozorišnoj produkciji ne samo Crne Gore, već i regiona. Ansamblu nakon fantastično pripremljenih rola ostaje uvjerenje da će svoje umjeće uskoro moći da podijele sa publikom zbog koje pozorište kao umjetnost i opstaje vjekovima.

S. Marojević

Gradsko pozorište Podgorica: „Bajku životom pravimo“ Velika istorijska slikovnica

Premijera velike istorijske slikovnice „Bajku životom pravimo“ (6+), održana je u 24. oktobra u Velikoj Sali KIC-a. Predstavu je po tekstu **Stevana Koprivice** i **Dragane Tripković** režirao **Ferid Karajica**. Projekat se realizovan u saradnji sa **Fakultetom dramskih umjetnosti** sa Cetinja i **Sekretarijatom za kulturu i sport Glavnog grada**.

„*Detalji iz života junaka koji su obilježili epohe istorije Crne Gore su plemeniti. Dakle tu je ideja gradnje, ideja pozorišta, ideja ljubavi, slobodnog čovjeka i pravo djece na jedan ljepši, pravedniji i zanimljiviji svijet. To su vrijednosti koje su istaknute u prvi plan, koje naš život čine dostojanstvenijim, što u vrijeme Korone postaju još očiglednije*“, istako je reditelj predstave Karajica.

Najmlađa publika, ali i njihovi roditelji u Karajičine riječi uvjerali su se na premijeri, kada su imali priliku da se upoznaju sa znamenitim ličnostima iz crnogorske istorije: **Ivanom Crnojevićem**, **Njegošem**, **Kraljem Nikolom**,

Blažom Jovanovićem i **Draganom Radulovićem**, koji su u ovom komadu publici približeni kroz jedan interesantan dramski narativ i strukturu. Oni su bili sastavljeni od dijaloga, interakcije, scenskog pokreta, koreografije i muzike, uz veselu i edikativnu atmosferu.

U predstavi uloge tumače: **Davor Dragojević**, **Danica Rajković**, **Lara Dragović**, **Lazar Đurđević**, **Marko Rajković**, **Mirjana Spaić**, **Pavle Bogojević**, **Stefan Vuković**, **Nemanja Todorović**, **Aleksa Balević**, **Kristijan Blečić**, **Maša Božović**, **Milica Kekić**, **Una Lučić** i **Ognjen Sekulić**. Glasove: **Ivan Crnojević** – **Branimir Popović**, **Petar II Petrović Njegoš** – **Dušan Kovačević**, **kralj Nikola I** – **Mladen Nelević**, **Blažo Jovanović** – **Željko Radunović** i **Dragan Radulović** – **Dejan Đonović**.

Premijera i reprize održane su u Velikoj Sali KIC-a, uz strogo poštovanje mjera koje su donijeli Nacionalno koordinaciono tijelo i Institut za javno zdravlje.

S.M.

Gradsko pozorište Podgorica, BDP i „Grad teatar“ Budva najavljuju: Zelena čoja Montenegro – priča o pomirenju

Gradsko pozorište Podgorica u koprodukciji sa **Beogradskim dramskim pozorištem** i „**Grad teatrom**“ **Budva**, početkom novembra krenulo je sa probama za predstavu „**Zelena čoja Montenegro**“, **Mome Kapora**. Rad na predstavi odvija se na sceni Beogradskog dramskog pozorišta. Dramatizaciju Kaporove poznate priče potpisuje **Stevan Koprivica**, a režiju **Nikita**

Premijera na XXXV „Grad teataru“ Budva

Milivojević. Autorsku ekipu čine kostimograf **Jelena Stokuća**, kompozitor **Aleksandar Srebrić**, a scenski pokret potpisuje **Amalija Benet**. Planirano je da premijera bude izvedena na XXXV izdanju „**Grad teatar**“ Budva.

„Zelena čoja Montenegro“, prema ocjeni kritike imaće zagarantovan scenski uspjeh, jer se realizuje na osnovu književnog klasika, a osvježena je mladim glumcima, novim dramskim momentima i publikom koja je željna novih komada. Ovaj projekat je okupio neke od najpoznatijih glumaca Crne Gore i Srbije, članove ansambla Gradskog pozorišta i Beogradskog dramskog pozorišta: **Mladena Nelevića**, **Milana Laneta Gutovića**, **Miloša Pejovića**, **Dejana Đonovića**, **Emira Čatovića**, **Maju Stojanović**, **Jelenu Simić**, **Andriju Kuzmanovića**, **Andreja Šepetkovskog**, **Marka Živića**, **Milorada Damjanovića**, **Ivana Zablacanskog** i **Stefana Radonjića**. Ansambl su na probama pozdravili i **Jug Radivojević**, direk-

tor Beogradskog dramskog, **Dušan Kovačević**, umjetnički direktor Gradskog pozorišta, dok je **Milena Lubarda Marojević**, direktorka JU „**Grad teatar**“, uputila pismo sa željama za srećan početak, dobro zdravlje i dobru energiju predstave „**kojoj se naša publika već odavno raduje**“.

Autor dramatizacije, **Stevan Koprivica** zapisa je:

„*Ovaj roman je posveta drugovanju pisca, karikaturiste i boema Zuka Džumhura i Kapora, a glavna tema je istorijska pomalo bizarna storija o prijateljstvu ratnih neprijatelja, crnogorskog knjaza Nikole Petrovića i turskog visokog oficira, Osman paše zvanog Sarhoš zarobljenog u sukobu na Vučjem dolu 1876. godine gde je komandovao turskom vojskom. Ovo su koordinate u kojima se kreće priča o hrabrosti, časti, ljubavi, istoriji punoj podtokova, ljudskosti koja prevazilazi ratne omraze. Ovo je priča, deficitarna u našim vremenima, o pomirenjima i, kako bi to Džumhur rekao, 'ljudovanjima'.*“

Književni opus Moma Kapora je jedinstven. On je po vokaciji bio slikar, ali u duši boem i ljubitelj pisane reči. Šarm i harizma kojom je isijavao prenio je i na papir. „Zelena čoja Montenegro“ osim što govori o prijateljstvu crnogorskog

Detalji sa proba u Novom Sadu

vladara **Nikole I Petrovića** i **Osman-paše Sarhoša**, ona istovremeno opisuje i život **Zuhe Džumhura**, crtača, putopisca, karikaturiste, koji je bio Kaporov prijatelj. Njih dvojica su napisali i filmski scenarij o sudbini **Osman-paše Sarhoša**.

S.M.

Gradsko pozorište Podgorica „Tri praseta“ za najmlađu publiku

Gradsko pozorište Podgorica početkom oktobra počelo je sa probama za predstavu „Tri praseta“ za najmlađu publiku. Glumačku ekipu čine: Goran Slavić, Omar Bajramspahić, Stefan Vuković, Emir

„Tri praseta“ za djecu uzrasta 3+

prasetu“, koju po tekstu **Stevana Koprivice** režira mladi crnogorski reditelj **Aleksandar Jovanović**. Komad „Tri praseta“ namijenjen je djeci uzrasta 3+ ali i njihovim roditeljima.

Ćatović i Vanja Jovićević.

Pored Jovanovića i Koprivice dio autorskog tima čine: **Damjan Kecojević** (scenski pokret), **Milena Đurđić** (kostimi), **Smiljka Šeparović** (scenografija), **Leo Đokaj** (kompozitor) i **Dejan Đonović** (songovi).

Premijera predstave planirana je za 20. novembar, ali je odložena zbog novih mjera NKT-a. Probe su se održavale uz strogo poštovanje mjera koje su donijeli Nacionalno koordinaciono tijelo i Institut za javno zdravlje.

S.M.

Detalj sa proba

Kraljevsko pozorište Zetski dom odložilo premijeru „Ko se boji Virdžinije Vulf“ o nama ovdje i sada

• **Ana Vujošević**: „Pozorište nema godine... Ono se iznova rađa. Čekamo publiku, da idemo zajedno kroz ples – kako Honey kaže ‘želim zaplesati’“

Premijera i reprize predstave „Ko se boji Virdžinije Vulf“ u režiji **Paola Magellija**, koja je trebalo da bude prvi put izvedena 7. oktobra u **Kraljevskom pozorištu Zetski dom** na Cetinju, odložena je zbog koronavirusa.

Tu odluku uprava ovog nacionalnog Teatra donijela je budući da je u samoj završnici rada u široj grupi saradnika potvrđen pozitivan slučaj infekcije COVID19.

dramaturškinji **Željki Udovičić Pleštini**, glumcima, saradnicima i ekipi **Zetskog doma**. Zahvalni smo na posvećenosti, istrajnosti, kreativnosti i predstavi koja će, sigurni smo, uskoro imati svoju publiku“, ističu u produkciji.

„Mogu vam mirne duše reći, a to sam rijetko govorio u svom životu, imam glumačku ekipu snova, ne bih mijenjao nijednog od njih ni za živu glavu, oni su uradili posao koji sam ja

Nakon višemjesečne pauze glumci se vratili u pozorište, ali za sada bez premijere

„Premda je premijera odložena, ostaje činjenica da je u neizvjesnosti u kojoj živimo **Kraljevsko pozorište Zetski dom** ušlo u proces rada koji je izveden gotovo do cilja, u svim segmentima. Ipak, kako je to novi koronavirus potvrdio mnogo puta do sada, ako okolnosti postanu nepovoljne, što se u bilo kojoj djelatnosti, čak u svakoj porodici i u baš svakom trenutku može dogoditi, potrebno je zaustaviti se, biti odgovoran i profesionalan i nastaviti u nekom povoljnijem trenutku. Onda možda i ponovo stati ukoliko je potrebno.

Ponosni smo na predstavu koju imamo, zahvaljujemo sjajnom reditelju **Paolu Magelliju**,

želio. Zbog korone nisu imali večernja izvođenja i mi smo ovu situaciju iskoristili kako bi radili više. Tako je sada u evropskim pozorištima, vrijeme je da se predstave stvaraju, naravno i da se igraju, ali naročito - da postoje za neko bolje vrijeme. Zahvalan sam svima koji su radili samom. Zaljubio sam se u Cetinje, u njegovu demokratičnost koju ima u odnosu između dvorane i pozornice. Rijetko se događa da dođete u teatar gdje imate idealnu priču, od srca to govorim“, rekao je reditelj **Paolo Magelli**.

Ovo je u Magellijevoj karijeri druga režija **Olbijevog** djela koje je uvijek intrigantno i atraktivno publici. Ova predstava nema sličnosti sa

onom koju je prije petnaest godina radio u Drezdenu, ali nije ni svijet u kome živimo isti. Kroz te godine, zaključuje Magelli, moguće je mjeriti propadanje našeg morala i vrijednosti. U Olbi-jevom djelu „Ko se boji Virdžinije Vulf“ stariji bračni par ugošćuje mlađi, nakon jedne žurke u krajnje neobično vrijeme, što vodi priču u pravcu

često duhovitih dijaloga zapravo padaju maske tog načina života, imamo priliku zaviriti iza kulisa takvog društveno normiranog ponašanja. Vidimo da su oni ranjivi, da se brane brutalnošću. U ovom našem čitanju zanimljivo je to da smo mi svjesni dolaska jedne nove generacije koja je za uspjeh, mjerljiv jedino novcem,

U mraku teatarskog gledališta moramo se zapitati: Kakav bi bio život bez snova?

ogoljavanja konvencionalnosti malograđanskog života u jednom malom mjestu. Maske padaju na kraju, priča se završava vrlo negativno, samo sa jednim ciljem - da bi se afirmisalo ono pozitivno. U mraku teatarskog gledališta moramo se zapitati: Kakav bi bio život bez snova?

„Olbi je jedno potpuno slobodno biće koje se kreće kao kada pada bomba, a ostaci se bez kontrole kreću po prostoru. On ima takav način pisanja - protiv naše organizacije, nemorala, shvatanja porodice, protiv života u kome nam je oduzeta utopija. Strašno je kategoričan u tome da afirmiše život gdje bismo morali obavezno sanjati, nešto imati, pa makar to bio i jedan sulud san. Mislim da je ovaj tekst fantastično anticipirao ovu prazninu današnjice gdje ljudi nemaju vremena ni čitati, ni misliti o snovima, niti u sebi koordinisati neko političko ja koje bi bilo jasno i duboko utemeljeno u kulturološkim bazama. Živimo u srednjem vijeku elektronike i taj novi barbarizam stvara jednu kolektivnu prazninu i površnost“, zaključio je Magelli.

„Inspiracija kruži salom, od nas prema glumcima, oni je vraćaju nama. Mislim da smo ono što je Olbi napisao pročitati tako da ne iznevjerimo njega, ali na način koji nas se tiče ovdje i sada. Unutar tih mračnih, divljih, ali vrlo

sprema ići i preko mrtvih. Ipak, lijepo je da i u takvom svijetu gdje padaju maske i postoji život bez iluzija, još uvijek imamo pravo osamiti se u ovoj civilizaciji buke i tražiti pravo na svoju utopiju“, rekla je dramaturškinja Željka Udovičić Pleština.

Pored režije Paolo Magelli potpisuje i kostimografiju, asistenti režije su Milo Vučinić i Hana Rastoder, dok je asistent kostimografa Lina Leković. Asistent dramaturga je Stela Mišković, kompozitor Ljupče Konstatinov, a scenografi Lorenzo Banci i Marko Petrović Njegoš. Ansambl predstave čine: Ana Vujošević, Dejan Ivanić, Ana Vučković, Frano Mašković i Miloš Pejović.

Nakon višemjesečne pauze glumci su se vratili u pozorište koje im je, kako kažu beskrajno nedostajalo. To je samo jedan od razloga koji je ovaj rad učinio još ljepšim i važnijim. Premda pozorište podrazumijeva kontakt, ovaj proces tokom koga se vodilo računa o poštovanju mjera NKT, dokazao je da male podjele jesu rješenje da pozorište postoji i u vremenu pandemije.

„Dugo nijesmo radili, željni smo pozorišta i da se bavimo našim poslom, željni smo i dobrih tekstova i ekipe. U ovom ludilu sreća je da je genijalni Paolo Madeli došao u Crnu Goru.

Da bi smo se prilagodili okolnostima došlo je do izbora ovog teksta koji je fenomenalan, koji je okupio jednu sjajnu ekipu. Rado smo radili, intenzivno i posvećeno, sa puno entuzijazma. Za kratko vrijeme uspjeli smo uraditi jednu odličnu predstavu. Ostalo je još malo vremena, da se presaberemo, posvetimo finesama, zaista se radujemo premijeri. Nadamo se da će to biti podstrek i neki vid oslobađanja od konfuzije i stresa koji su nas zadesili. Pohvale Zetskom domu na pametnoj, promišljenoj i brznoj reakciji. Raditi se mora, ali i poštovati sva uputstva i ono na čemu insistira Institut za javno zdravlje. Mi smo ovdje zaista pratili sve, radili napolju izbjegavajući zavorene prostore, mala je ekipa, a vodili smo i računa van rada u pozorištu. Sve je rizik, ali moramo stremiti tome da ga smanjimo. Sve se

Ivanić.

„Pozorište nema godine... Ono se iznova rađa. Sa Paolom smo rodili nove živote. Ovaj proces pamtiću po ljubavi i povjerenju, po strasti i hrabrosti. Čekamo publiku, da idemo zajedno kroz ples – kako Honey kaže ‘želim zaplesati’“, kazala je glumica Ana Vučković.

„Kad krećeš raditi predstavu to je uvijek nova avantura. Ovoga puta imali smo divan proces, to je kao kada čitaš neku sjajnu knjigu, ostane ti par stranica pa ih nikako ne želiš dočitati, žao ti je što je kraj. Naravno, radujemo se što će sada doći publika i jedva čekam njene prve reakcije. Imam predivno iskustvo sa crnogorskim kolegama. Znam ih iz predstava i filmova, sretali smo se na festivalima, ali ovo je prva prilika da radimo skupa“, rekao je dubrovački glumac

„Male podjele jesu rješenje da pozorište postoji i u vremenu pandemije“

može i mora“, rekla je glumica Ana Vujošević.

„Nikome od nas nije se desilo da ništa ne radi od aprila do septembra. Izgubili smo glumačku kondiciju. Ipak, ogromno je zadovoljstvo što sam ponovo radio sa sjajnim timom, Paolom Magellijem i Željkom Udovičić Pleštinom. Olbi je moj omiljeni pisac, a ovaj put okolnosti su bile divne. Mala podjela podrazumijeva intimno okruženje, veliko je zadovoljstvo mjesec proveden i divnom pozorištu Zetski dom. Iako je kliše kada kažete da je tekst bezvremen, u nedostatku bolje riječi trebalo bi je reći. Te Olbi-jeve junake imate u svakom domu, imaćemo jednu porodičnu priču“, izjavio je glumac Dejan

Frano Mašković.

„Radili smo vrlo intenzivno, obiman komad postavili smo u relativno kratkom roku. Neke se predstave i moraju postavljati intenzivno, kakav je i sam tekst. Rad je bio bez grke što bi mi u Crnoj Gori rekli, prilično lijepa saradnja u kojoj smo se svi razumjeli. Sada smo došli u fazu kada ti baš treba publika kako bi vidio da li ima reakcija, da li dopire, ali zaista smatram da smo na pravom putu“, rekao je glumac Miloš Pejović.

Kraljevsko pozorište Zetski dom

U CNP dva puta odložena premijera predstave „Smrt i njeni hirovi“

Ljubav može da promijeni i smrt

• *Kada ljudska bića ne bi umirala, sve bi postalo dozvoljeno. ... Ni najveće čudo nam ne donosi ozbiljnu promjenu. Razmišljanje se ne mijenja, samo se prilagođava datim okolnostima.*

• *Ipak postoji nešto što može da promijeni čak i smrt, a to je ljubav. Zvuči naivno, ali izgleda da nema drugog spasa...* (Kata Đarmati)

Da je dramska umjetnost lice i naličje života ili da za tu vrstu umjetnosti od iskona do danas važi maksimum - *ogledalo života*, potvrdila je producerska sudbina predstave „Smrt i njeni hirovi“, koju je po romanu portugalskog nobelovca **Žozea Saramaga**, u Crnogorskom narodnom pozorištu pred kraj prvog tromjesječja ove godine inscenirala poznata rediteljka **Lidija Dedović**. Dan pred premijerno

uoči prvog scenskog uprizorenja kod jedne glumice ansambla potvrđeno prisustvo virusa COVID-19.

Pozorište je još jednom imitiralo život, ili se on samo ogledao u njemu. Ovog puta kroz bukvalno čitanje naslova romana, odnosno njegove adaptacije koju je za CNP radila **Kata Đarmati**, a dramatisovala **Stela Mišković**. U prvi plan ovog komada je jasno izdefinisana poruka:

„Smrt i njeni hirovi“- dva puta odlagana premijera

izvođenje ovog komada - 13. Marta, u nacionalnom Teatru u Podgorici je zbog korona virusa obustavljena realizacija repertoara, u skladu sa preporukama NKT-a i Instituta za javno zdravlje. Sedam mjeseci kasnije, CNP je planiralo da novu pozorišnu sezonu otvori 15. oktobra premijerom ove predstave. Međutim život i sve ono što ga čini paralisano je novim talasom opasnog virusa, pa je po drugi put otkazana premijera komada „Smrt i njeni hirovi“ jer je dan

Kada ljudska bića ne bi umirala, sve bi postalo dozvoljeno.

Kata Đarmati u predlošku drame skreće pažnju da su **u centru Saramagovog romana najveća ontološka pitanja: Zašto umiremo i zašto živimo? Saramago u svom satirično-alegorijskom djelu dotiče vječna pitanja čovjekovog postojanja i njegove sudbine: pokušava da analizira šta bi mogao da preduzme čovjek, crkva (religija) i država kada bi na vlast**

stupila besmrtnost. Pojedinaac, mali čovjek, pokušao bi da se nekako snađe. Crkva bi bila ugrožena jer bez smrti nema ni religije. A država bi se raspala na svim nivoima.

Ontološko čudo – besmrtnost – u Saramagovoj viziji postaje najveća kletva kad je

gor Luštek, a instruktorka stapa je Vera Tsarikovskaia. Reditelji Dedović asistirale su Anđelka Nenezić i Milena Šibalić. Izradu maski je radila Ivanka Vana Prelević, video materijal Stevo Vasiljević, lektorka je Jelena Šušanj, dok je izvršna producentkinja Nela Otašević.

Predstava na satiričan način govori o strahu od umiranja

riječ o pragmatičnom funkcionisanju, to jest u svakodnevnom životu. Najveći san čovječanstva – život bez smrti, umjesto raja dovodi pakao na zemlju. Šta raditi sa vječnim životom? Kako riješiti taj problem? Veoma jednostavno, isto kao i sve ostale: pojavljuje se crna trgovina umirućim ljudima, svako želi da ima koristi od toga, mafijska (ne mafija) odmah ima svoje rešenje, cvjeta korupcija. Takvi smo mi, ljudi, ne možemo bez stvari na koje smo navikli. Ni najveće čudo nam ne donosi ozbiljnu promjenu. Razmišljanje se ne mijenja, samo se prilagođava datim okolnostima.

Ipak postoji nešto što može da promijeni čak i smrt (malim slovima), a to je ljubav. Zvuči naivno, ali izgleda da nema drugog spasa...

Pored Dedović, Đarmati i Mišković u autorskom timu ove predstave su: kompozitorica **Irena Popović Dragović**, scenograf i dizajner svjetla **Branko Hojnik**, asistentkinja scenografa **Andreja Rondović**, kostimografkinja **Lina Leković**, dok je za scenski pokret zadužen **Gre-**

U predstavi igraju: **Nada Vukčević, Dejan Ivanić, Ana Vučković, Julija Milačić, Jadranka Mamić, Nikola Perišić, Omar Bajramspahić, Pavle Prelević, Irena Popović Dragović, Mladen Nikčević i Predrag Pavićević**. Kada će publika vidjeti ovu univerzalnu priču o besmrtnosti do pisanja ovog teksta nijesmo dobili informaciju iz prostog razloga što još uvijek na planeti Zemlji hara COVID-19. Umjesto prikaza sa premijere ovog komada, objavljujemo akcente sa press konferencije autorskog tima i glumačkog ansambla.

Umjetnički direktora CNP-a **Željko Sošić** pojasnio je da ovaj komad na satiričan način govori o tome šta se dešava u jednom društvu kada se jednoga dana pobijedi najveći čovjekov strah - strah od umiranja.

Rediteljka **Lidija Dedović** govorila je o „*nevjerovatnoj fiktivnoj okolnosti uvođenja besmrtnosti u jednoj neimenovanoj državi, što zapravo može sve nas da smjesti u jednu super studioznu, značajnu analizu ne nevjerovatnih nego vrlo realističnih i aktuelnih društvenih*

okolnosti koje se tiču, ne samo naše male države već sveukupnog čovječanstva.“

Kata Đermati naglasila je da se radi o zadnjem Saramagovom romanu, u kojem je pisao o smrti, nakon čega je umro. „*Uvijek se bavio tabu temama i najveću tabu temu je ostavo za kraj. Saramago je pronašao nešto što može da pobijedi smrt, a to je ljubav. On daje najsvetiju ljudsku osobinu nečemu što je za nas tabu tema. Smrt je nešto strašno a on je stvorio tako da za volimo taj lik*“, kazala je Đermati.

Kompozitorica *Irena Popović Dragović* koja je uradila jednu vrstu intelektualnog kabarea, a uvođenje ansambla u tu atmosferu bila joj je dodatna inspiracija.

„*Ja sam pokušala da napravim jednu vrstu intelektualnog kabarea, da različite nivoe*

Ljubav može da promijeni čak i smrt

teksta koji Saramago nudi ozvučim u songove, ali ne songove koji su proizvod mjuzikla i zabave, nego songove koji imaju jedan specifičan otpor prema cijeloj temi“, istakla je Popović Dragović.

Scenograf Branko Hojnik i njegova asistentkinja *Andrea Rondović* inspiraciju su pronašli na Sceni Studio, tako da je scenografija scenografija, koja je postala osamnaesti lik u predstavi, nastala u toku samog procesa.

„*Scenografija je simbolično i metaforički predstavljena kao jedna posebna država koja je sama za sebe zatvorena a opet je otvorena prema nama*“, naglasila je Rondović.

Glumica *Nada Vukčević* kojoj je povjerena uloga *Smrti* je kazala da joj je glavnu motivaciju u građenju lika dao razgovor između

Umjetnika i Smrti. Umjetnik pita: „Šta? Vi niste život?“ a Smrt odgovara: „Ja sam daleko manje komplikovana od njega“. Glumica ističe značaj ovog komada jer tjera na razmišljanje i otvara pitanje: Koliko mi zapravo komplikujemo?

„*Koliko nekim neznanjem i primitivizmom tjeramo ljude od sebe... Tjeramo same sebe od sebe i to je ono što je divno u predstavi. Smrt je daleko manje komplikovana od života. Mi smo ti koji komplikujemo. Smrt dođe po svoje kad je vrijeme*“, kazala je Vukčević.

Glumica *Julija Milačić Petrović Njegoš* kojoj je pripala uloga *Gospođe Premijerke* pojasnila je da lik koji tumači ide od sjaja do očaja.

„*Od jedne potpune slobode koju dobija na početku samim tim da nema smrti do jednog totalnog raspada sistema za jako kratko vrijeme*“, rekla je Milačić Petrović Njegoš.

Glumac *Nikola Perišić* koji tumači lik *Predsjednika* svih preduzeća kazao je da su svi funkcionisali kao jedno „*Cijelim sobom i svim svojim bićem*“ i pozvao publiku da se uvjeri u to na premijeri.

Jadranka Mamić koja igra ulogu *Majke* procijenila je da tokom pripreme komada, proces još nije završen i da glumci i dalje nastavljaju da postavljaju pitanja.

„*Mi nastavljamo sa svojim radom i nastavićemo posle premijere jer su pitanja koja je Saramago postavio jako*

duboka, ali naš zadatak je da to univerzalno predstavimo publici“, rekla je Mamić.

„*Mene je izuzetno strah smrti*“, kazao je glumac *Pavle Prelević* koj igra *Kardinala*. „*Ono što je Saramago uradio jeste da po prvi put u životu, malo i zavlom tu smrt. Nakon čitanja ovog romana čovjek se suoči sa nekim stvarima i kao glumac i kao čovjek. Ono što izvučete kao nauk iz tog romana jeste da shvatite funkciju svoju kao čovjeka, kao živog bića na zemlji, da nešto doprinesete, da nešto uradite, da se izborite sa nekim stvarima u životu da biste lakše umrli*“, kazao je Prelević.

S. Marojević

CNP nije obilježilo svoj Dan - 1. novembar

Crnogorsko narodno pozorište zbog pandemije COVID19 ove godine nije obilježilo svoj Dan - 1. novembar. Uvažavajući epidemiološke okolnosti i činjenicu da je produkcija CNP-a u 2020. godini bila značajno reducirana, ove godine nije bilo moguće organizovati proslavu Dana nacionalnog teatra i dodijeliti nagrade i priznanja za najbolja umjetnička i ukupno produkciona dostignuća.

„*Pandemija koronavirusa uslovlila je prekid rada u teatrima u dužem vremenskom periodu, pa je i CNP moralo otkazati četiri planirana projekta za ovu godinu.*

Podsjećamo, da je početak godine obilježila premijera prve italijanske opere producirane u Crnoj Gori – La boheme, koja je na Dan CNP-a, 1. novembra emitovana na prvom programu Televizije Crne Gore.

Prikazivanje opere na Javnom servisu bio je način da se u postojećim ograničavajućim uslovima, zajedno sa našom publikom, obilježi ovaj važan datum“, navelo je Crnogorsko narodno pozorište u saopštenju za javnost.

Gradsko pozorište Podgorica u iščekivanju svog hrama Glumci u svom hramu iduće godine?

Zgrada Gradskog pozorišta trebalo bi da bude završena i predata glumcima na upotrebu do kraja naredne godine. To je najavio gradonačelnik Podgorice **Ivan Vuković** obilazeći radove na izgradnji novog hrama kulture u Podgorici.

„Uprkos svim problemima sa kojima smo se suočili u posljednjih nekoliko godina, polako, ali sigurno, ova priča se privodi kraju. Najvažnija faza koja se odnosi na građevinski dio radova pri samom je kraju i ako sve bude po planu, ako vremenski uslovi dozvole i ako korona dodatno ne uspori, trebalo da imamo sve

On je istakao da bi bio veoma nezadovoljan ako gradska uprava ne ispuni taj cilj, jer smatra da javnost imala dovoljno razumijevanja, bez obzira na objektivne okolnosti koje su negativno uticale na dinamiku realizacije ovog projekta.

Gradonačelnik je najavio da će ispred zgrade Gradskog pozorišta biti urađen plato sa fontanom, tako da će taj dio centra Podgorice zasijati novim sjajem.

Direktor Gradskog pozorišta **Stevan Koprivica** deset mjeseci ranije, najavljujući na pressu program rada Ustanove, istakao je da je

spremno do kraja godine“, istakao je Vuković. On je naglasio da vrijednost prve faze realizacije projekta iznosi skoro četiri miliona eura.

„U okviru druge faze smo raspisali tender za unutrašnje opremanje za scensku tehniku i sve ono što će uslijediti naredne godine. Ponude se otvaraju krajem novembra. Nekoliko puta prolongirali smo taj rok, kako bismo dobili zadovoljavajuće ponude, da ne bi imali problema sa eventualnim žalbama, što vrlo često usporava realizaciju ovakvih i sličnih projekata“, pojasnio je gradonačelnik Vuković. Prvi kvartal naredne godine, kako očekuje Vuković, trebalo bi da bude vrijeme realizacije druge faze. Ona prema projektnoj dokumentaciji vrijedi 3, 2 miliona eura.

„Na taj način bi bili u prilici da do kraja naredne godine glumcima predamo na upotrebu novu zgradu“, poručio je Vuković.

useljenu u novu zgradu neizvjesno.

„U situaciji smo kada možemo da igramo trideset predstava mjesečno, ali nemamo gdje. Odličnu saradnju imamo sa KIC-om, ali to nije naša kuća. Ovo se ne ostvaruje uz datum useljavanja koji stoji na tabli gradilišta nove zgrade, a koji je već zaboravljen. Glavni grad stoji iza toga, para ima ali ljudi kojima je povjerena izgradnja svoj posao ne rade kako treba. Sredstva za scensku tehniku su nabavljena, imamo tačnu projekciju šta nam je potrebno ali ništa od toga. Molim medije da se izvrši pritisak ili da se obratimo državi, da ih u skladu sa zakonom natjeraju da rade svoj posao. Civilizacijska i kulturološka misao je napraviti pozorište. Pravljenje pozorišta je pravljenje identiteta“, rekao je Koprivica.

Redakcija „Pozorišta“

Kraljevsko pozorište Zetski dom na Festivalu u Sarajevu Predstava „Nije to to“ otvorila jubilarno izdanje MESS-a

Predstava „Nije to to“, nastala u koprodukciji **Kraljevskog pozorišta Zetski dom, Scene MESS, Sarajevskog ratnog teatra i Beogradskog dramskog pozorišta**, otvorila je 60. izdanje **Internacionalnog teatarskog festivala MESS**, jednog od najvažnijih Festivala na teatarskoj mapi Jugoistočne Evrope.

jedan od glavnih ciljeva našeg Festivala. Vjerujem da je prva Janežićeva predstava u Sarajevu odličan reprezent važnosti takvog nastojanja u našem radu“, naglasio je Kreševljaković.

Poštujući epidemiološke mjere na izvođenju predstave „Nije to to“ u publici je bilo

Sa izvođenja na sarajevskom MESS-u

Reditelj Tomi Janežić uoči nastupa ansambla na MESS-u rekao je da je ova predstava za njega posebna.

„Jedan od razloga je i to što je rađena u Sarajevu. Osjećam je kao nešto što je u nekom smislu vezano i posvećeno Sarajevu. Zahvalan sam na toj prilici i zahvalan sam da je MESS dio toga“, istakao je Janežić te izrazio žaljenje da okolnosti ne dozvoljavaju da Festival bude susret kakav to obično jeste.

Iako su se nekoliko puta mijenjali planovi, direktor Internacionalnog teatarskog festivala MESS, **Nihad Kreševljaković** istakao je zadovoljstvo što će Festival otvoriti upravo ova predstava i da će ipak, kako je to bilo zamišljeno u martu kada je program objavljen prvi put, Festival započeti sa predstavom nastaloj u Bosni i Hercegovini.

„Upravo važnost domaće produkcije, kao i međunarodne teatarske saradnje decenijama je

maksimalno 35 ljudi po igranju.

Festival je održan u potpuno novom formatu i traje godinu dana, a svakog mjeseca, od septembra 2020. do kraja septembra 2021, publici će biti predstavljeni programski sadržaji koji su trebali biti održani od 1. do 9. oktobra ove godine.

Termini predstava će biti najavljivani svakog mjeseca s obzirom da sve zavisi od situacije u zemljama odakle dolaze glumci i reditelji.

Internacionalni teatarski festival MESS osnovan je 1960. godine pod imenom Festival malih i eksperimentalnih scena Jugoslavije, od čega potiče skraćenica po kojoj je festival i danas prepoznatljiv. Festival je osnovan na inicijativu Jurislava Korenića, jednog od najistaknutijih teatarskih reditelja sa ovih prostora XX vijeka, i spada u red najstarijih festivala istočne i jugoistočne Evrope.

S.M.

Grad teatar Budva: premijerno „Upotreba čovjeka“

O svijetu netrpeljivosti

Predstava „Upotreba čovjeka“, po romanu Aleksandra Tišme, u režiji Borisa Liješevića, premijerno je izvedena sredinom septembra na sceni između crkava u Starom gradu. U predstavi igraju: Emina Elor, Draginja Voganjac, Jugoslav Krajnov, Dušan Vukašinić, Ognjen Nikola Radulović, Aljoša Đidić i Ognjen Petković. Dramatizaciju romana su uradili Boris Liješević i Fedor Šili, muziku za predstavu je komponovao Stefan Ćirić, kostime je osmislila Marina Sremac, a scenografiju Željko Piškorić.

Do budvanske premijere je došlo nakon što je postojala saglasnost Instituta za javno zdravlje da se počne sa održavanjem umjetničkih programa na otvorenom, pa je Grad teatar odlučio da izvedu jednu od dvije premijere koje su bile planirane za XXXIV izdanje Festivala.

Komad je rađen u koprodukciji JU „Grad teatra“ Budva, Nove tvrđave teatar, Novosadskog pozorišta/Újvidéki Színház i East West centra iz Sarajeva. Predstava se realizuje u okviru zajedničkog regionalnog programa „Dijalog za budućnost“, koji u Bosni i Hercegovini, Crnoj

kojim je zavladała vjerska, rasna, politička i svaka druga netrpeljivost. „Ludilo se širi, a ljudi se nadaju da ono neće stići do miroljubivog Novog Sada i da Evropa i svijet neće dozvoliti širenje nacizma te ne preduzimaju ništa, iako im sve govori da treba bježati i spasavati se. Sigurni su da razum uvijek na kraju nadvlada. Glavna junakinja Vera Kroner, djevojka iz bogate trgovačke jevrejske porodice, biva deportovana u Aušvic 1943, sa svojom i ostalim jevrejskim porodicama. Vera jedina preživljava, jer logorsko vrijeme provodi u 'kući radosti', bordelu u kojem im seksualne usluge koje pružaju SS vojnicima, produžavaju život i odlažu put u krematorijum“, najavili su iz Grad teatra Budva.

Pitanja kojima se bavi predstava jesu: Da li treba preživjeti kada se cijeli tvoj svijet raspadne i nestane? Nije li bolje, časnije i pametnije nestati zajedno sa njim? Da li se treba boriti za život ako poslije toga slijede traume i slike najgorih užasa, koje se vraćaju i ne daju mira? Ima li tada više smiraja, doma? (...) Šta je sve čovjek i šta je sve u njemu – takođe je jedno od glavnih pitanja koje

Predstava otvara niz pitanja

Gori i Srbiji vode UNESCO, UNICEF i UNDP.

Budvanska premijera realizovana je u saradnji sa Turističkom organizacijom grada, a ispraćena je višeminutnim ovacijama.

Predstava traje dva sata i govori o svijetu

lebdi tokom predstave. No, čovjeka mijenjaju okolnosti. Prilagođava se. Postaje ono što vrijeme od njega traži. Zbog toga je ovo i priča o potrazi za izgubljenim životom, koji se nikada nije ni desio.

„Roman Aleksandra Tišme – a i naša predstava – počinje jednom sveskom na kojoj piše poezija. Na kraju, poslije Aušvica, upravo ta sveska koja je povezivala vremena, ljude, djecu, nekako ta sveska koja je glavni junak ove predstave i na kojoj piše poezija, zlatnim slovima, gori“, kazao je Liješević nakon predstave.

Prema njegovim riječima, apsurdni svih vremena su da onaj koji je pobijedio u ratu i koji se vratio iz rata, vratio se sa traumom iz koje ne može više da izađe.

„Ovo je na neki način priča o toj traumi, traumi koja nam postaje dom i od koje čovjek postaje zavisn. Onda se postavlja pitanje, koje je junakinja ovoga komada postavlja, da li je trebalo da se vrati i da li ima smisla preživjeti, kada

krivice, o revoluciji i ponašanju ljudi nakon nje, jesu vječite misli, ali baš danas posebno aktuelne. Ovaj projekat takođe znači još jednu saradnju među zemljama regiona bivše Jugoslavije, što jeste i ostace praksa koju smo uspjeli očuvati tokom svih godina postojanja festivala“, naglasila je direktorica JU „Grad teatar“ Budva, Milena Lubarda Marojević.

Nagrade na Festivalu „Šabačko proljeće“

Glumica Emini Erol iz ansambla „Upotreba čovjeka“, koja igra lik Vere Kroner dobitnica je Nagrade za najbolju žensku ulogu na V Festivalu „Šabačko proljeće“. To je odlučio Žiri u sastavu: Aleksandar Milosavljević, pozorišni kritičar, Olivera Milošević, novinarka i

Premijerno u Budvi uz višeminutne aplauze

cijeli tvoj svijet nestane“, kazao je Liješević.

„Upotreba čovjeka“ pretpremijerno je izvedena u Sarajevu u decembru 2019. godine, zatim u januaru u Novom Sadu, pa 4. septembra na festivalu Novi Tvrđava teatar u Čortanovcima.

„Od svih programa koje smo prvobitno isplanirali za ovo ljeto odlučili smo da izvedemo baš ovaj, iz nekoliko razloga. Prvo, potrebno je da se vratimo velikim događajima kulture, razmjeni umjetnika i velikim djelima. Drugo, 34. festival je od početka bio zamišljen pod temom 'Sukob čovjeka i istorije' sa kojom ova predstava najviše korespondira. Ova se tema ispostavila proročkom, jer su se u međuvremenu, od početka 2020. do danas, dogodile velike istorijske okolnosti na ovom prostoru, pandemija, ekonomska kriza, politička represija, i na kraju istorijska promjena vlasti. Misli o pojedincu kojeg šibaju istorijske nedaće, o stradanju bez

urednica Kulturnog dnevnika i Jelena Stokuća, kostimografkinja. U obrazloženju za dodjelu Nagrade, između ostalog, navodi se: „Emina Elor je zaokružila tragičnu sudbinu osobe koja je prošla pun krug od filistarske atmosfere Novog Sada pred rat, preko pakla Aušvica do oslobođenja koje ne razlikuje od logora, pritom koristeći jednostavna sredstva, plasirajući emociju bez patosa i uspijevajući da na sceni prikaže sve trzaje unesrećenog tijela, ali i još više damare duše koja je osuđena na prokletstvo“. Predstava je na šabačkom Festivalu i Nagradu publike.

Predstava „Upotreba čovjeka“ nastavlja uspješan pozorišni život na scenama regiona, uprkos svim teškoćama koje proizilaze iz trenutne situacije. Izvedena je krajem novembra, na Festivalu Desiré Central Station u Subotici.

Press služba Grad teatra Budva

Festivali iz: Budve, Sarajeva i Novog Sada ustanovili novu nagradu

Nagrada „Hugo Klajn“ za rediteljsko životno djelo

Festivali „Grad teatar“ Budva, „Sterijino pozorje“ Novi Sad, „Međunarodni teatarski festival MES“ Sarajevo, „Boršt-nikovo srećanje“ Maribor i „Sarajevofest – umjetnost i politika“ Sarajevo ustanovili su Nagradu „Hugo Klajn“ za rediteljsko životno djelo.

Hugo Klajn je bio multitalentovan i veoma uspješan reditelj, profesor i psihoanalitičar. Kao doktor i učenik Sigmunda Frojda, dao je ve-

Hugo Klajn,
poznati šekspirológ

liko doprinos razvoju psihoterapije u tadašnjoj Jugoslaviji. Bio je stalni reditelj Narodnog pozorišta u Beogradu i profesor režije na Akademiji za pozorište, film, radio i televiziju u

Beogradu. Pisac je temeljne knjige rediteljske umjetnosti „Osnovni problemi režije.“

Žiri u sastavu: **Miroslav Radonjić**, direktor festivala „Sterijino pozorje“ Novi Sad, **Aleš Novak**, direktor Festivala „Boršt-nikovo srećanje“ Maribor, **Dino Mustafić**, umjetnički direktor Međunarodnog teatarskog festivala MES Sarajevo, **Milena Lubarda Marojević**, direktorica Festivala „Grad teatar“ Budva i **Haris Pašović**, direktor Festivala „Sarajevofest – umjetnost i politika“ Sarajevo, donio je jednoglasnu odluku da prvu Nagradu „Hugo Klajn“ za rediteljsko životno djelo dodijeli **Boru Draškoviću**.

U obrazloženju Žirija se navodi: *Boro Drašković je diplomirao režiju na Akademiji za pozorište, film, radio i televiziju u Beogradu, u klasi prof. Huga Klajna. Od 1959. režira u Narodnom pozorištu u Sarajevu, a 1965. godine postaje stalni reditelj Jugoslovenskog dramskog pozorišta u Beogradu. U Sarajevu i Beogradu režira niz predstava, među kojima su i „Čelava pjevačica“ od Joneska i „Prljave ruke“ od Sartra. Drašković se vinuo u vrh režije u Jugoslaviji u to vrijeme. 1969. njegova predstava „Kad su cvetale tikve“ od Dragoslava Mihajlovića, bila je vrh progresivnog teatra i rediteljski tour de force. Na zahtjev pred-*

sjednika SFRJ, Josipa Broza Tita i beogradskog Gradskog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, uprava i glumci Jugoslovenskog dramskog pozorišta su skinuli tu predstavu s repertoara iz političkih razloga. Zbog te zabrane, Boro Drašković je odlučio da ne radi u pozorištu. Snimao je igrane i dokumentarne filmove i televizijske drame („Horoskop“; „Usijanje“; „Život je lep“; „Ubijanje kitova“; „Zapisi iz Kine“; „Kuhinja“ i mnoge druge); i pisao knjige o režiji („Promena“; „Lavirint“; „Paradoks o reditelju“ i mnoge druge). 1976. je bio suosnivač Katedre za Režiju na Akademiji umetnosti u Novom Sadu, gdje predaje do danas. Predavao je i na mnogim univerzitetima od Sarajeva do SAD-a, Indije, Kuvajta, Norveške... Na početku ovog milenijuma, Boro Drašković se vraća u pozorište predstavom „Antigona u Njujorku“ Janoša Glovackog, na festivalu „Grad teatar“ u Budvi. Režira takođe u pozorištima u Beogradu, Novom Sadu i Skoplju. Za svoj rad, Drašković je dobio veliki broj nagrada. Boro Drašković je dao nemjerljivo veliki doprinos evropskoj režiji. Kroz svoj umjetnički i pedagoški rad i kroz svoje pisanje, Drašković je značajno unaprijedio, modernizovao i inspirisao režiju u 20. i 21. vijeku. Nagrada „Hugo Klajn“ je priznanje koje odražava zahvalnost i divljenje mnogih umjetnika, direktora pozorišta i festivala, filmskih producenata i brojnih gledalaca za dugogodišnji briljantni rediteljski rad Bore Draškovića.

Boro Drašković,
dobitnik Nagrade „Hugo Klajn“

Nagrada „Hugo Klajn“ dodjeljena je Boru Draškoviću na ceremoniji zatvaranja 65. Sterijinog pozorja, 4. oktobra u Novom Sadu.

Press služba Grad teatra Budva

Boris Liješević o „Sukob istorije i čovjeka“

Paradigma na kojoj se odvijaju mnogi dramski komadi

• Boris Liješević: „Kako da nasmiješ boga? Samo pravi planove“... „Niko nije mogao da sanja da će se dogoditi ovakav preokret, da će glumci biti bez maski, a gledaoci sa maskama“.

Na Trgu pjesnika sredinom septembra održan je razgovor sa rediteljem **Borisom Liješevićem**, na temu „Sukob istorije i čovjeka“. Sukob čovjeka i istorije bila je tema ovogodišnjeg izdanja Grad teatra Budva, prema kojoj je urađena prvobitna selekcija programa od kojih je Liješevićeva predstava „Upotreba čoveka“ trebalo da otvori Festival. Razgovor je moderirala **Milena Lubarda Marojević**, direktorica JU „Grad teatar“, uz učešće publike.

U momentu kada je tema definisana, niko nije mogao naslutiti šta će se desiti u ovoj kalendarskoj godini, a desilo se puno istorijskih okolnosti. Tema je postala svojevrsno proročanstvo. Liješević je naglasio da mu je drago da je Festival uspio da se ostvari ove godine i da je stigao do publike koja ga održava i bori se za njega. Takođe, je istakao da mu je čast što je baš njegova predstava „Upotreba čoveka“, rađena po istoimenom romanu Aleksandra Tišme, ta koja je došla pred publiku. Za taj roman Liješević kaže da predstavlja njegovu „opsesiju“ još iz srednjoškolskih dana i da tokom posljednjih deset godina namjerava da ga režira. Nekoliko puta je započinjao, ali tek kada su se četiri renomirane kuće udružile u projektu, došlo je do njegove realizacije.

„Ovo mi je potpuno novo iskustvo, to sam doživio ovih nekoliko dana u Budvi“ naveo je Liješević, priznajući da je bio u nedoumici kako će sve ovo proći.

„Najprije zbog činjenice da postoji neko opšte mišljenje, sad već neprihvatljivo, da ovdje treba igrati neke morske teme, komedije, da se treba držati mediteranskog konteksta. Zato sam se pitao kako će ovaj roman da komunicira sa Budvom i festivalom, roman koji nema veze ni sa ljetom, ni sa morem. Već prve večeri, kako je predstava krenula, osjetio sam tišinu i pažnju, vidio sam kako Tišmina priča putuje među ljude

i kako nije bitno koji je grad u pitanju, koje je godišnje doba, da li smo pored mora... prosto je to jedna dobra priča koju će dobra publika uvijek prepoznati“. U činjenici da je publika u Budvi, usred krize izazvane epidemijom, poslije cijelog ljeta bez teatra, pohrlila da gleda predstavu rađenu po romanu nepopravljivog pisca pesimizma, Liješević je video kao veliki optimizam.

Govoreći o samoj temi – o sukobu čovjeka i istorije, Liješević je naveo da je to zaista nešto što ga jako zanima, ona je prisutna u velikom broju predstava koje je režirao. Već u samoj formulaciji

Boris Liješević i Milena Lubarda Marojević

teme jasno je ko je tu pobjednik, a ko gubitnik.

„Sam taj sukob je obrazac tragedije“. *Sukob čovjeka i istorije je ustvari paradigma na kojoj se odvijaju mnogi dramski komadi. To nije tema samo nekih, nego je tema svih bazičnih komada*“ naglasio je Liješević. Od svojih predstava koje su dobar primjer ovakvog obrasca istakao je predstavu „Čitač“, po motivima romana Bernarda Šlinka, koja je nedavno imala premijeru i „Eljahovu stolicu“ po romanu Igora Štiksa.

Na konstataciju Marojević, da je on uticao na veliki broj mladih da zavole pozorište, baš kroz rad na dokumentarnom pozorištu koje nastaje kroz proces i rad, Liješević je rekao da njemu i

jeste najzbudljiviji taj proces koji kreće od bijelog lista papira i da smatra da pozorište mora da se odvoji od književnosti. Naveo je riječi Antonena Artoa koji tvrdi da pozorište nije grana književnosti i da mora da nađe svoj autonoman izraz. Dokumentarno pozorište je ono koje nastaje samo iz sebe, iz nekog važnog trenutka u kojem

Detalj sa razgovora „Sukob istorije i čovjeka“

se društvo nalazi.

„Nekoliko puta u životu sam uspio da prepoznam taj trenutak“ rekao je Liješević, „Kad sam radio predstavu „Čekaonica“, deset godina nakon pada Miloševićevog režima u Srbiji, zatim tokom rada na predstavi „Očevi su grad(ili)“, kada sam osjetio promjene koje se dešavaju u Crnoj Gori, kada su se ljudi na primorju iznenada obogatili prodajom zemlje i tokom rada na predstavi „Peti park“, kada su stanovnici Zvezdare u Beogradu branili park od uništenja. To je vrijeme kada se gradilo i po budvanskim parkovima i mjenjao izgled grada“.

U toku večeri Liješević je takođe, izrazio želju da razgovara sa publikom, o predstavi i o samoj temi večeri, dodavši da ima ideju da i u narednim godinama vodi razgovore sa publikom jer je osjetio da je to nešto što svima nedostaje. Kroz razgovor sa publikom, pružio je detaljniji uvid u predstavu, kao i u Tišmin roman, istaknuvši da je bogata lektira tokom srednje škole bitna da se formira dobar ukus i estetska kultura, što je jako bitno u svjetu pozorišta.

Takođe, je istakao da misli da nije dobro što se i u XXI vijeku vraćamo na teme vjerske, rasne i klasne netrpeljivosti i u vrijeme kada su ljudi proganjani i masovno ubijani. To mu budi strah da nam se točak istorije ne vrati unazad, na vrijeme kada je jedan narod bio nepoželjan,

predodređen za uništenje, za krematorijume, za holokaust.

„Nagledali smo se toga na ovim prostorima. Uplašim se kada čujem riječi koje u predstavi izgovara Gerhad Kroner kada ga nesuđeni zet pita šta čita, a on mu odgovori – *Getea, takvog čovjeka i takvo djelo je mogao dati*

samo vijek prosvetiteljstva, a ovaj vijek će ostati upamćen samo po pustoši. Zacarila je svijetom mistika, kult krvi, nacionalizma i ubijanja, jer se to prepoznaje u današnje vrijeme. Vera Kroner se vraća iz logora poslije završetka prvog čina gde više – pobedila sam, ali ona ostaje zarobljenik svoje traume. Toga smo se nagledali na ovim prostorima, traume žive i još dugo će živjeti, prenose se sa generacije na generaciju i ja iz toga ne vidim izlaz. Sam rad na prevođenju romana u predstavu je bio ključni posao. Struktura romana je toliko komplikovana i bilo ga je teško dramatiizovati, vjerovatno ga zbog toga niko nije postavio na scenu ili probao ekranizovati“, rekao je Liješević. On je dodao da je „*vjera u sebe, u proces i spontanost bila motivacijska, tako da se uspjelo doći do forme, što je na početku izgledalo nemoguće*“.

Što se tiče budućih planova, Liješević je citirao englesku poslovicu: „*Kako da nasmiješ boga? Samo pravi planove*“. Istakao je da nam je ova godina pokazala kako svi planovi mogu da padnu u vodu i kako je pozorišna profesija potpuno zamrla u cijelome svijetu. „*Niko nije mogao da sanja da će se dogoditi ovakav preokret, da će glumci biti bez maski, a gledaoci sa maskama*“, rekao je Liješević.

PR služba Grad teatra

Pozorišna umjetnost u Crnoj Gori dobila svoj portal

Pozornica.me počeo sa radom

Ljubiteljima pozorišta u Crnoj Gori od početka septembra dostupno je deset elektronskih usluga na Portalu **Pozornica.me**. Portal je informator o predstojećim i postojećim pozorišnim događajima i sadržajima u Crnoj Gori, te je u tom smislu značajan sa afirmativnog, edukativnog i zabavnog aspekta.

U informativnom segmentu kontinuirano objavljuje sva predstojeća pozorišna dešavanja, sa ciljem daljeg razvoja i afirmacije pozorišne umjetnosti u Crnoj Gori. Pored svoje glavne funkcije

repertoar podijeljen po produkcija kao i recenzije iz ugla publike, lista želja (uz pomoću koje će korisnici portala moći da vide kada i gdje se izvodi željena predstava), a tu je i rezervacija ulaznica.

Portal je otvoren za saradnju sa svim institucijama, festivalima, udruženjima, školama koje se na bilo koji način bave pozorištem, kao i sa fizičkim licima, bilo da su glumci, reditelji, producenti, i/ili samo ljubitelji teatra, dodala je urednica portala.

Dizajn i izrada portala: Kristijan Vujović.

informisanja o pozorišnim događajima, portal ima za cilj da predstavi i promovise stručnu literaturu.

Portal **Pozornica.me** će se truditi da isprati sve aktuelnosti i dešavanja koja se tiču pozorišta i da uvijek bude mjesto gdje će pozorišna publika moći da pročita zanimljive i inspirativne tekstove iz pozorišne umjetnosti, da pronađu ono što ih interesuje, ali i da bude platforma gdje će moći da iskažu svoje mišljenje o nekoj predstavi, kao i da je ocijene, istakla je urednica portala Dubravka Matičić.

Pored toga, tu je i poseban servis koji je još uvijek u izradi, a čine ga kalendar događaja tj.

Projekat je podržan od strane Ministarstva kulture Crne Gore, putem konkursa za pomoć nezavisnim umjetnicima usljed uticaja pandemije na sektor kulture, a u partnerstvu sa Kraljevskim pozorištem Zetski dom.

Radi se o izuzetno ambicioznom projektu, putem koga će pozorišta, festivali, centri za kulturu, udruženja INVO na brz i jednostavan način informisati publiku o svom radu/projektima.

Redakcija portala **Pozornica.me**

XXXIII „Barski ljetopis“

Na repertoaru šest predstava

„Barski ljetopis 2020“ (XXXIII izdanje), realizovao je 26 programa, uprkos koronavirusu.

Kako je saopšteno iz „Barskog ljetopisa“ na repertoaru je bilo: šest pozorišnih predstava, sedam koncerata, sedam književnih večeri, jedna izložba i pet pratećih programa. Svi ti programi realizovani su od 7. do 27. septembra uz strogo poštovanje svih mjera i preporuka Nacionalnog koordinacionog tijela.

Na zatvaranju Festivala održana su dva programa. U sali Doma kulture, barskoj publici predstavili su se duvački i gudački ansambl Crnogorskog simfonijskog orkestra. Izveden je atraktivan repertoar sačinjen od Štrausove Uvertire iz operete „Slijepi miš“, Krespove „Američke svite br. 1“ i Pjacobina „Četiri godišnja doba u Buenos Ajresu“. Solistkinja je bila violinistkinja Mirka Šćepanović.

Barski ljetopis' zatvoren je uz konstataciju da je pred kulturom i umjetnošću veliki izazov, ali i da ne fali entuzijazma i energije da se on prevaziđe što su pokazali uspješno održavši festival, uz poštovanje svih ograničenja. Organizacioni tim iskazao je i veliku zahvalnost publici koja je uz maksimalnu disciplinu pokazala interesovanje i ispratila svaki program 33. izdanja festivala”, zaključili su organizatori.

Nakon koncerta ispraćenog burnim aplauzom, publika je u dvorcu Kralja Nikole prisustvovala završnoj konferenciji pod nazivom „Festivali u doba korone“.

Konferencija je otvorena ranije na Kotor Art-u, potom se nastavila u sklopu FIAT-a, da bi se završnica održala u Baru.

Svoja gledišta o završenoj sezoni primorskih festivala, radu u odnosu na okolnosti epidemije, funkciji festivala i okupljanju publike u doba krize, poziciji glumaca i planovima za dalje, govorili su: **Dragica Milić**, direktorica Direktorata za kulturno-umjetničko stvaralaštvo u Ministarstvu kulture, **Milena Lubarda Marojević**, direktorica Budva Grad teatra, **Zoran Rakočević**, ispred festivala „Korifej“, potom **Žana Gardašević Bulatović** u ime Udruženja glumaca Crne Gore i **Vesna Vujošević Labović**, selektorka pratećeg programa u „Ljetopisu“. Domaćin večeri bila je **Ksenija Popović**. Učesnici konferencije zajednički su ocijenili o veličini izazova sa kojima se suočila crnogorska kulturna, odnosno festival-ska scena u doba koronavirusa.

„Mi smo se pripremajući 'Ljetopis' našli

u velikoj nedoumici prije nego što smo ipak odlučili da Festival održimo u prisustvu publike. Prekinuli smo Zimsku scenu, planirajući veliki Festival za ljeto, ali smo nakon proglašenja pandemije te planove odbacili i napravili drugu koncepciju, da bismo na kraju održali Festival po trećem konceptu. Održavanje Festivala poistovjetili sa činom hrabrosti koja je neophodna za ono što vjerujemo da predstavlja borbu za kulturu i umjetnost u vremenu u kome se to pomalo zaboravilo. A, onda smo naravno sebi postavili pitanje zdravlja ljudi, koje je najvažnije. Mi smo zaista imali sreću što u Baru imamo svu moguću infrastrukturu koja nam je omogućila da maksimalno ispoštujemo sve mjere“, kazala je Ksenija Popović.

Dragica Milić govorila je o stavovima Ministarstva kulture na realizaciju programa u uslovima pandemije.

„U samom startu je bilo dosta nepoznanica, nesigurnosti i dilema. Pitali smo se šta možemo da uradimo da se ovo prevaziđe. Prva naša reakcija, u trenutku proglašenja pandemije bila je objavljivanje javnog konkursa za pomoć nezaposlenim umjetnicima jer smo smatrali da je njima, budući da su bez stalnog angažmana, tada ipak bilo najteže. U martu smo dakle podržali 150 samostalnih umjetnika iz svih oblasti. Bioskopski prikazivači su takođe, bili u identifikovanoj grupi ugroženih. Tako je izvjestan dio sredstava neplanirano otišao na taj konkurs i zbog toga smo i kasnili sa redovnim godišnjim konkursom. Nakon ublažavanja mjera kontaktirali smo sve producente i kreatore programa da nam se jave sa novim predlozima, jer se sve moralo mijenjati. Ipak, postoji pozitivna strana ove situacije. Naime, ove su godine svi festivali i manifestacije morale uključiti crnogorske umjetnike i stvaraoce i mislim da je to koncept na kome i dalje treba insistirati. Oni i ubuduće treba da budu okosnica programa svakog festivala, naravno ne sporeći potrebu da se razvijaju i drugi modeli saradnje sa regionom, Evropom i svijetom“, zaključila je Milić.

S.Marojević

XXXV Festival internacionalnog alternativnog teatra

FIAT slobodna zona

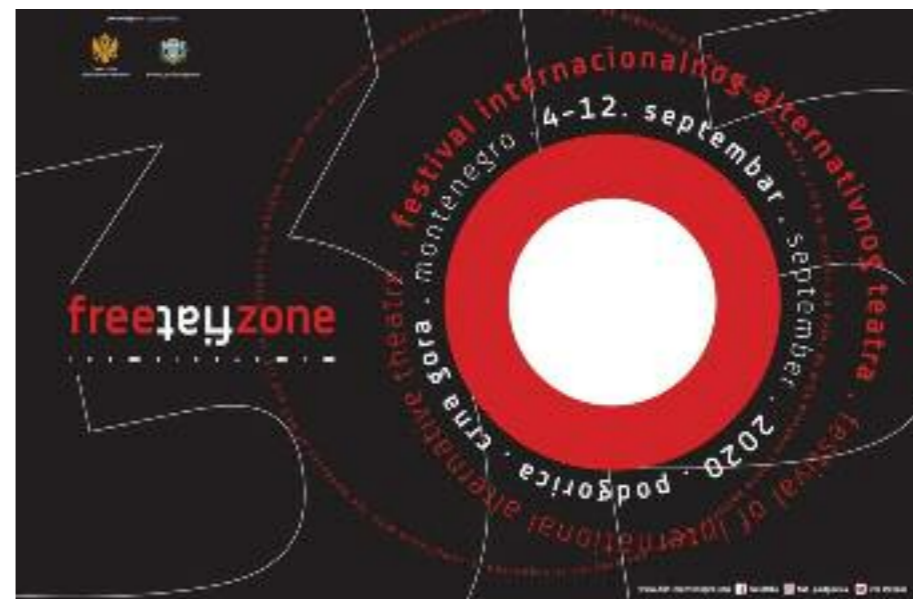
• Svi naslovi su u potpunosti morali biti prilagođeni izvođenju na otvorenim scenama, o čemu su obaviješteni i svi aplikanti za učešće sa svojim radovima putem dodatnog poziva i dopune konkursa.

• Ovogodišnje festivalsko izdanje bez dodjeljivanja nagrada.

Ovogodišnji XXXV Festival internacionalnog alternativnog teatra (FIAT) održan je u Podgorici od 4. do 12. septembra, uprkos teškoj i specifičnoj situaciji uslovljenoj pandemijom Covid19. Uvažavajući i poštujući sve propisane mjere koje je donijelo Nacionalno ko-

oblasti kreativnih industrija.

Budući da je pandemija uticala na društvene procese u cijelom svijetu, nakon niza organizacionih problema i u zemljama iz kojih je trebalo da dođu predstave, kao i situacija u Crnoj Gori, izbor je sveden na dva programa iz Francuske: „Nestabilan“, autora Kristofa Huismana, koji preispituje krhkost umjetnika i svijeta koji ga okružuje, i „Vivisekcija kredenca“, autora Margerit Borda, Rafaela Kotena i Pjera Menijea. Predstava „Nestabilan“ realizovana je u saradnji s Francuskim institutom Crne Gore i „Teatroskopom – regionalnim programom savremene scenske umjetnosti“. „Vivisekcija kredenca“ realizovana je, takođe, u saradnji s Francuskim Institutom Crne

ordinaciono tijelo za zarazne bolesti i Institut za javno zdravlje, FIAT je pripremio niz interesantnih programa, koji su se prvenstveno održavali na otvorenom, i čiji je kvalitet bio na zavidnom nivou. Porukom ovogodišnjeg festivala - **FIAT slobodna zona**, sugerisalo se na prostor umjetničke slobode, otvorenost i sigurnost, zbog izuzetnog značaja kulture, naročito u vanrednim okolnostima. Zbog vanredne situacije uslovljene pandemijom ovogodišnji FIAT nije imao takmičarski karakter, a svi prateći programi prenosili su se uživo, putem video platforme YouTube kao i FIAT-ovih kanala na društvenim mrežama.

Zahvaljujući selektorki, glumici Ani Vujošević, od pristiglih trideset devet prijava odabrano je dvanaest ambicioznih i smjelih predstava iz: Italije, Francuske, Mađarske, Slovačke, Litvanije, Češke, Hrvatske i Crne Gore.

Publika je tokom devetodnevno reper-toara imala priliku da uživa i u zanimljivom pratećem programu Festivala: književnim, likovnim, muzičkim, filmski, i naslovima iz

Gore. Izvedena je i češka dječija predstava (4+ godina) – „**Drvena noga**“, autorke Dominike Špalkove. U pratećoj pozorišnoj selekciji bila su i tri projekta iz Crne Gore: studentska predstava „**Antigona 2.0**“, za koju režiju potpisuje profesor književnosti Miroslav Minić, zatim predstava „**Bog masakra**“, nastala u produkciji Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“, u režiji Siniše Evtimova i multimedijalni performans „**Elementali**“, koji kombinuje muziku, *buto* plesni performans i instalacije, autora Slobodanke Dabović Đurić, Bojane Popadić i Nikole Radonjića.

Objašnjavajući koncepciju pozorišnog repertoara Festivala, **Ana Vukotić**, direktorka FIAT-a istakla je da je selekcija glavnog i pratećeg festivalskog programa započeta konkursom raspisanim 15. marta, u trenutku pojave pandemije u našoj zemlji.

„Svi naslovi su u potpunosti morali biti prilagođeni izvođenju na otvorenim scenama, o čemu su obaviješteni i svi aplikanti za učešće sa svojim radovima putem dodatnog poziva i dop-

une konkursa. Na otvoreni javni konkurs za selekciju pozorišnog programa prijavilo se ukupno 39 produkcija iz zemlje i inostranstva. Zbog komplikacija u vezi sa dolaskom i odlaskom iz Crne Gore gostujućih trupa iz inostranstva zbog mjera obaveznog karantina i testiranja koje bi ugrozile rad njihovih kompanija, od prvobitnih 12 selektovanih inostranih gostujućih predstava u ovogodišnjem programu ostale su tri predstave, dvije iz Francuske i jedna iz Češke, dok su preostale nerealizovane gostujuće produkcije planirane za izdanje festivala FIAT 2021 ili izvođenje u toku godine pred nama, predstavljene u našem festivalskom katalogu uz pozdravne poruke trupa, što predstavlja svojevrsan dokument procesa pripreme Festivala u ovakvim okolnostima sa brojnim poteškoćama i izazovima. Ovogodišnje festivalsko izdanje zbog nerealizovanja teatarske selekcije u planiranom obimu je sprovedeno bez dodjeljivanja nagrada od strane našeg stručnog žirija, već su svim učesnicima u glavnom i pratećim programima dodijeljene zahvalnice za učešće i podršku Festivalu“, pojasnila je Vukotić.

U okviru književnog programa, organizovane su promocije šest knjiga: „PoVid-19“, poezija za gledanje i slušanje, bosanskohercegovačkog autora Ahmeda Burića, stručna monografija „Svijet umjetničkih profesija – drama i pozorište“, prof. mr Janka Ljumovića, knjiga poezije „... Dođavola“ i „Šibanje“, glumaca Zorana Vujovića i Aleksandra Gavrančića, knjige poezije i proze „Za dah zadah“, crnogorske glumice Gordane Mićunović i romana „Sirene za uzbunu“, autora

Nikole Nikolića. „Vidici podgoričke modernosti“, naziv je jubileja kolumne „Podgoričarenje“ u Pobjedinom Magazinu „Objektiv“, čija će promocija takođe bila upriličena na Festivalu.

U okviru ovogodišnjeg FIAT-a održana je i konferencija „Slobodna zona – Festivali u doba korone“, koja se tematski nadovezala na konferenciju „Festivali u doba korone“, održanu 4. avgusta u Kotoru u okviru Međunarodnog festivala „KotorArt – Don Brankovi dani muzike“, u cilju daljeg razvoja i otvorenog javnog dijaloga na internacionalnom nivou.

Filmski program FIAT-a ove godine bio je posvećen kratkoj formi i alternativnom filmu novije crnogorske produkcije: „Puna glava radosti“ reditelja Branislava Milatovića, „Artist and investigator“ („Umjetnik i istražitelj“) reditelja Danila Marunovića, „Velika dostignuća“, reditelja Nikole Vučinića, „Teplice '78“, reditelja Slavena Sošića, i „Praskozorje“, reditelja Andrije Mugoše.

Muzički program obilježio je eksperimentalni projekat filmskog reditelja Nemanje Bečanovića - „metaSound“, čija se muzika oslanja na tradiciju moderne klasične muzike, od *musique concrete* do filmske i pozorišne avangardne muzike, a svoje uporište ima i u popularnoj muzici, prevashodno u *noise-u* i *kraut-rocku*.

Festival je završen 13. septembra, performansom „FIAT art zone Živa voda – Dabovići BB“, umjetnice Tamare Vujošević Mandić, u čast Slobodana Milatovića, poznatog crnogorskog pozorišnog reditelja, dramaturga i producenta, jednog od osnivača FIAT-a. Performans, koji postepeno prelazi u tradiciju Festivala, osmislila je koreografkinja i balerina Vujošević Mandić inspirisana scenom iz predstave „Tobelijske“, na kojoj je saradivala sa Milatovićem. Predstava je nastala na dokumentarnoj građi koju je reditelj prikupio tokom istraživanja o virdžinama i kroz iscrpne razgovore sa posljednjom crnogorskom virdžinom Stanom Cerović.

Kvalitet i kredibilitet FIAT-a potvrđeni su kroz članstvo festivala u EFFE mreži (Europe for festivals, Festivals for Europe) i dobijanje oznake kvaliteta, koju mogu nositi samo festivali s posebnom umjetničkom vrijednošću i doprinosom raznovrsnoj evropskoj kulturnoj sceni. Tu oznaku FIAT je dobio kroz strog i zahtjevan aplikacioni proces, što je garancija izvanrednosti i uvažavanja Festivala na međunarodnoj umjetničkoj sceni.

FIAT je realizovan pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Crne Gore i Glavnog grada Podgorice, kao i uz pomoć drugih donatora i prijatelja.

S.Marojević

KotorArt: Konferencija Festivali u doba krize

Da li je struka učinila dovoljno ako je strategija posustala?

- Dorja Dora Ruždjak Podolski: „Umjetnici se mogu prilagoditi novonastaloj situaciji, poštujući sve mjere.“
- Ana Vukotić: „Crna Gora nije imala jasno propisane mjere za održavanje kulturnih dešavanja, posebno ne pozorišnih, kao veoma specifičnih u datim okolnostima.“
- Ivan Radojičić: „Kulturni programi, a posebno oni festivalskog karaktera u trenucima teških društvenih kriza ili epidemija i ratova zna biti iscjeljujuće i spasonosno za čitavo društvo.“

Festivali u doba krize – naziv je konferencije, čija je prva sesija održana u okviru programa KotorArt Festivala. Na **Pjaci od kina u Kotoru**, uz veliko interesovanje publike, na tu temu govorili su direktorke i direktori nekoliko festivala iz različitih gradova Crne Gore i regiona: **Ksenija Popović** (Barski ljetopis, Bar), **Ana Vukotić** (Fiat, Podgorica), **Ivan Radojičić** (Festival uličnih svirača, Nikšić), **Zoran Rakočević** (Korifej, Kolašin) i **Dora Ruždjak Podolski**, umjetnička direktorka Dubrovačkih ljetnjih igara. Iz opravdanih razloga, konferenciji nijesu mogli prisustvovati predstavnica Ministarstva kulture, direktorka Direktorata za kulturno-umjetničko stvaralaštvo **Dragica Milić**, ni državni sekretar Ministarstva za održivi razvoj i turizam, **Damir Davidović**. Domaćin i moderator ove konferencije bio je direktor KotorArt Don Brankovih dana muzike, pijanista prof. **Ratimir Martinović**.

Učesnici konferencije izložili su svoja gledišta o temi i ovogodišnjim planovima, u odnosu na okolnosti epidemije nakon čega je uslijedila debata na temu pozicije, uticaja, značaja, mjesta i smisla festivala u kriznim vremenima. Mnoge teme su dotaknute, između ostalih i digitalizacija umjetnosti, broj festivala u Crnoj Gori u odnosu na broj stanovništva i budžet kojim država raspolaže, nove mjere Nacionalnog koordinacionog tijela gdje se političkim subjektima dozvoljava okupljanje do 100 ljudi na otvorenom i 50 ljudi u zatvorenom prostoru, dok se pravila za kulturna dešavanja nijesu mijenjala.

Učesnici su se zapitali: Da li su festivali samo luksuz, nepotreban u ovim teškim vremenima i postoji li razlog, smisao i funkcija kul-

turnog proizvoda u vremenu krize? Takođe, pričalo se o tome koje su to aktuelne forme, načini i sadržaji kojima festivali mogu doći do svoje publike ako od toga ne odustaju i da li je struka učinila dovoljno ako je strategija posustala. Konferencija se završila zajedničkim stavom učesnika da **upute apel NKT-u da mjere koje su odobrene političkim subjektima treba da važe i za kulturne subjekte u smislu realizacije kulturnih sadržaja**, čuvajući zdravlje publike, umjetnika i organizatora potvrđujući da je **kultura važna makar koliko i politika**.

Učesnici su bili inspirisani i podstaknuti pričom Dore Ruždjak Podolski, koja je podijelila sa svima stanje u susjednoj Hrvatskoj i festivalom

Detalj sa konferencije u Kotoru

Dubrovačke ljetnje igre koji su se ove godine održale po 71. put.

„Dubrovačke ljetnje igre se zaista održavaju zahvaljujući strategiji Ministarstva kulture republike Hrvatske kao i Vlade. Početak pandemije u Hrvatskoj bio je 19. marta a novac za Festival legao je na račun 12. marta od strane Ministarstva kulture. Iz zajedničkog razgovora smo došli do zaključka da se umjetnici mogu prilagoditi novonastaloj situaciji, poštujući sve mjere. Festival se bliži kraju i sa velikim uspjehom.“

hom smo ga realizovati jer smo uspeli ući u srž onoga što Festival treba biti a to je njegova ambijentalnost i povezanost sa gradom što je ove godine, silom prilika, moguće. Veliko olakšanje je činjenica što striktno poznajemo mjere koje moramo poštovati i u okviru njih djelovati. Imali smo jasne upute“, istakla je Podolski.

Ana Vukotić, nadovezavši se na izlaganje Dore Ruždjak Podolski, istakla je da je „odgovor crnogorskih insitucija kulture izostao i da su po-

„Umjetnici se mogu prilagoditi novonastaloj situaciji, poštujući sve mjere.“

jedinci bili ostavljeni sami da komuniciraju sa NKT-om. Crna Gora nije imala jasno propisane mjere za održavanje kulturnih dešavanja, posebno ne pozorišnih, kao veoma specifičnih u datim okolnostima.

Ksenija Popovic, direktorka Barskog ljetopisa rekla je da taj tradicionalni „Festival nije otkazan, već je odložen. Ljetopis se u kontinuitetu održao 32 godine i nećemo dozvoliti da ga ne bude ove godine. Ukoliko ne bude moguće organizovati ga na jesen, opredijelićemo se za neku alternativnu verziju, ili uživo, ili digitalnu. Naš prioritet kao institucije koja se finansira novcem građana je da osmislimo način da u ovoj situaciji pružimo podršku umjetnicima koji nisu stalno zaposleni i koji su trenutno bez ikakvih prihoda“, izjavila je Popović.

„Međunarodni festival alternativnog teatra Korifej koji se održava od 2014. u Kolašinu, do sada nije uspio da zavrijedi veću pažnju lokalnih i državnih institucija, osim u pojedinačnim slučajevima u kojima entuzijasti i lokalni lideri iz istih ulažu sopstvene napore da obezbijede podršku. Uprkos profesionalizaciji i pozorišta i festivalskog repertoara u Kolašinu, festival ostaje na margini po mnogim aspektima, tako da trenutna situacija nije mnogo toga promijenila, pa se stiče utisak da je festival od

osnivanja u krizi i da je svako njegovo izdanje trpjelo isti nivo neizvjesnosti, ograničenja i stresa“, izjavio je Zoran Rakočević.

„Kulturni programi su nezaobilazan i neizostavan segment života svake zajednice u svim fazama njenog razvoja i postojanja. Kulturni programi, a posebno oni festivalskog karaktera, imaju pored osnovnog umjetničkog, zabavljačkog ili edukativnog karaktera, i veliku katarzičnu moć, što u trenucima teških društvenih kriza ili epidemija i ratova zna biti iscjeljujuće i spasonosno za čitavo društvo. Male zemlje kao što je Crna Gora imaju obavezu, imperativ, da se stalno identitetski potvrđuju i dokazuju, da grabe i čuvaju svoj globalni prostor, pa je stoga kultura, kao i turizam i ekologija, najznačajniji i najefikasniji način u 'odbrani' svog postojanja“, ocijenio je Ivan Radojičić, direktor Festivala uličnih svirača iz

Nikšića.

Ratimir Martinović istakao je mišljenje da i sami umjetnici i kulturni poslenici moraju biti aktivniji, promišljati i nuditi rješenja za novonastalu situaciju kao stručni ljudi iz date oblasti, i da jednaka odgovornost pada na kulturne poslenike kao i na institucije, ističući da je kultura tu da politiku učini kulturnijom, a ne politika tu da politizuje kulturu.

„U životu se negdje izgubi, a negdje se dobije. Volim da posmatram pozitivnu stranu ove situacije i ja stvarno želim da vjerujem da je COVID-19 nova šansa za nas da se na kreativan način odnosimo prema ovim okolnostima i da na kreativan način dođemo do publike koja sada nije u prilici da dođe do sadržaja koje nudimo. Umjetnici nijesu snalažljivi i dovitljivi već kreativni i puni ideja koje se u razvijenim zemljama zapada i te kako cijene. Između ovih termina je ambis i moramo promišljati o ovome“, zaključio je Martinović.

Konferenciji je prisustvovao ograničen broj ljudi a prenosila se uživo preko Facebook platforme kao i YouTube kanala festivala. Trajni zapis konferencije ostaje na YouTube kanalu Festivala.

Portal KotorArt

„FIAT Slobodna zona – Festivali u doba korone“

„Onlajn - smrt za teatar“

„FIAT Slobodna zona – Festivali u doba korone“ – naziv je konferencije koja je organizovana u okviru ovogodišnjeg programa Festivala internacionalnog alternativnog teatra, a predstavljala je drugu sesiju konferencije koja je održana u Kotoru, u sklopu repertoara „KotorArt Don Brankovi dani muzike“. Panelisti navedene konferencije na FIAT-u konstatovali su da crnogorska kultura nije odgovorila na pravi način na korona krizu.

„Kulturne institucije i čelnici koji ih vode nijesu odgovorili na pravi način, a nije bilo ni sistemskog odgovora. Kakvu-takvu kulturnu produkciju održali su u najvećem dijelu festivali, i to uglavnom na sopstvenu inicijativu. Najugroženije su, kako se pokazalo, pozorišna umjetnost i produkcija. Ona je u Crnoj Gori potpuno zamrla prethodnih mjeseci – ocijenili su učesnici konferencije“, zajednička je ocjena učesnika konferencije: reditelja Paola Madelija i Ane Vukotić (FIAT), te Ratimira Martinovića (KotorArt) i Ivana Radojičića (Festival uličnih svirača, Nikšić), koji su razgovarali sa Dragicom Milić, direktorkom Direktorata za kulturno-umjetničko stvaralaštvo u Ministarstvu kulture Crne Gore.

Direktorka FIAT-a Ana Vukotić rekla je da mjere IJZ-a i NKT-a o radu pozorišta nijesu uslijedile na osnovu zahtjeva i interesovanja državnih teatar, CNP-a i Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“, budžetskih korisnika, već festivala i Udruženja dramskih umjetnika (koji su kulturnom politikom u prethodnom periodu svedeni na nevladine organizacije).

Reditelj Paolo Madeli govorio je o siromaštvu kulturnih poslenika napominjući da su samo Njemačka, Austrija, Francuska i Belgija odgovorile na pravi način – izdvajanjem sredstava za plate za umjetnike za godinu i više mjeseci. On je konstatovala da je „onlajn smrt za teatar“.

„Vrijeme korone treba iskoristiti za pojačan intenzitet rada u pozorištima, da se stekne umjetnički fondus, a ne da se ne radi. Teatar umire i politički treba intervenisati. Zašto su pune plaže, diskoteke, kafane, a ne pozorišta? To je pitanje političke odluke“, ocijenio je

Madeli, dodajući da je „korona možda šansa i da treba raditi, raditi i samo raditi“.

Osvrćući se na siromaštvo u koje su zapali brojni umjetnici prethodnih mjeseci, Ratimir Martinović iz KotorArt-a zamjerio je čelnicima javnih ustanova kulture, koji bi trebalo, prema njegovoj ocjeni, da se zauzmu za ljude iz kulture.

„Ministarstvo trebalo bi da predloži, a čelnici institucija i ustanova kulture da prihvate odgovornost“, mišljenja je Martinović.

Ivan Radojičić iz nikšićkog Festivala uličnih svirača, takođe je stava da se kultura ne smije svoditi na „onlajn“ prenose, „osim kad tako pomazemo umjetniku da preživi“.

Dragica Milić iz Ministarstva kulture odgovorajući na kritike upućene krovnom državnom organu kulture, rekla je da su od državnih pozorišta traženi predlozi za njihovo kreiranje rada tokom korone, ali da je ta inicijativa

Detalj sa konferencije na FIAT-u

završila bez rezultata. Govoreći o odgovoru države na korona krizu, Milić je nabrojala nekoliko konkursa koje je MKU organizovalo kako bi se pomoglo umjetnicima. Ona je pozvala kulturne poslenike i čelnike festivala da iznesu svoje predloge i da se na taj način uključe u stvaranje strategije kulturnog života u našoj zemlji. Ona je najavila da će država uskoro početi da kreira novi, petogodišnji projekat strategije razvoja kulture.

S.M.

XXXIII Barski ljetopis: završna konferencija

„Festivali u doba korone“

Završna konferencija „Festivali u doba korone“ održana je krajem septembra na zatvaranju XXXIII Barskog ljetopisu, u Dvorcu

u velikoj nedoumici prije nego što smo ipak odlučili da Festival održimo u prisustvu publike. Najprije smo prekinuli Zimsku scenu. Planirali

Sa konferencije u Dvorcu Kralja Nikole

kralja Nikole. Konferencija je otvorena ranije na Kotor Artu, potom je nastavljena u sklopu FIAT-a, da bi završnica pripala Baru.

Svoja gledišta o završenoj sezoni primorskih festivala, radu u odnosu na okolnosti epidemije, funkciji festivala i okupljanju publike u doba krize, poziciji glumaca i planovima za dalje, iznijeli su: **Dragica Milić**, direktorica Direktorata za kulturno-umjetničko stvaralaštvo u Ministarstvu kulture, **Milena Lubarda Marojević**, direktorica Budva Grad teatra, **Zoran Rakočević**, ispred festivala „Korifej“, potom **Žana Gardašević Bulatović** iz Udruženja glumaca Crne Gore i **Vesna Vujošević Labović**, selektorka pratećeg programa u „Ljetopisu“. Domaćin večeri bila je **Ksenija Popović**, direktorica **Barskog ljetopisa**. Sumirajući utiske o ovogodišnjoj sezoni svi su istakli veličinu izazova sa kojima se suočila crnogorska kulturna, odnosno festivalska scena.

„Mi smo se pripremajući „Ljetopis“ našli

smo veliki Festival za ljeto, ali smo nakon proglašenja pandemije te planove odbacili i napravili drugu koncepciju, da bismo na kraju održali festival po trećem konceptu. Mi smo održavanje Festivala poistovijetili sa činom hrabrosti koja je neophodna za ono što vjerujemo da predstavlja borbu za kulturu i umjetnost u vremenu u kome se to pomalo zaboravilo. A, onda smo naravno sebi postavili pitanje zdravlja ljudi, koje je najvažnije. Mi smo zaista imali sreću što u Baru imamo svu moguću infrastrukturu koja nam je omogućila da maksimalno ispoštujemo sve mjere“, kazala je Ksenija Popović.

Na konferenciji su istaknuti i drugi problemi koje su ove okolnosti izbacile na vidjelo. Glumica **Žana Gardašević Bulatović** je u ime Udruženja glumaca Crne Gore istakla da je sve ovo pokazalo koliko je neophodno da se što prije riješi i pitanje nezavisne scene i umjetnika na koje

se programski moglo osloniti u ovoj situaciji da ima uslova za njihov rad.

Kako je sve to izgledalo iz ugla krovne institucije za kulturu u Crnoj Gori – Ministarstva objasnila je **Dragica Milić**.

„U samom startu je bilo dosta nepoznanica, nesigurnosti i dilema. Pitali smo se šta možemo da uradimo da se ovo prevaziđe. Prva naša reakcija, u trenutku proglašenja pandemije bila je objavljivanje javnog konkursa za pomoć nezaposlenim umjetnicima jer smo smatrali da je njima, budući da su bez stalnog angažmana, tada ipak bilo najteže. U martu smo dakle podržali 150 samostalnih umjetnika iz svih oblasti. Bioskopski prikazivači su takođe, bili u identifikovanoj grupi ugroženih takođe. Tako je izvjestan dio sredstava neplanirano otišao na taj konkurs i zbog toga smo i kasnili sa redovnim godišnjim konkursom. Nakon ublažavanja mjera kontaktirali smo sve producente i kreatore programa da nam se jave sa novim predlozima, jer se sve moralo mijenjati. Ipak, postoji pozitivna strana ove situacije. Naime, ove su godine svi festivali i manifestacije morale uključiti crnogorske umjetnike i stvaraoce i mislim da je to koncept na kome i dalje treba insistirati. Oni i ubuduće treba da budu okosnica programa svakog festivala, naravno ne sporeći potrebu da

se razvijaju i drugi modeli saradnje sa regionom, Evropom i svijetom“, zaključila je Milić.

Na kraju konferencije, učesnici su postavili nekoliko pitanja: Šta i kako dalje? Šta raditi sa skoro dvije stotine festivala koje Crna Gora na godišnjem nivou ima? Da li mogu opstati oni manji? Da li je racionalno i razumno tokom naredne godine za koju se predviđa ekonomska kriza organizovati sve velike primorske festivale sličnog koncepta posebno? Ili je možda dobro tražiti zajednički model saradnje koji neće neutralisati identitet svakog, ali hoće omogućiti njihovo lakše preživljavanje tokom 2021. godine? Koje modifikacije neće naškoditi kulturi i uskratiti publici ono što joj pripada? Na ta i sva druga pitanja tek treba odgovoriti.

Konferencija na „Barskom ljetopisu“ zatvorena je uz konstataciju da je pred kulturom i umjetnošću veliki izazov, ali i da ne fali entuzijazma i energije da se on prevaziđe što su pokazali uspješno održanio Festival u gradu pod Rumijom, uz poštovanje svih ograničenja. Organizacioni tim iskazao je i veliku zahvalnost publici koja je uz maksimalnu disciplinu pokazala interesovanje i ispratila svaki program XXXIII izdanja Festivala.

S. Marojević

Uskoro pred čitaocima knjiga Milorada Boškovića

Hamlet na korzou

„Hamlet na korzo“, knjiga iz pera Milorada Boškovića, poynatog crnogorskog publiciste i scenariste, uskoro će izaći iz štampe u izdanju Nikšićkog pozorišta i Crnogorskog narodnog pozorišta.

„Hamlet na korzou“, Milorada B. Boškovića sadrži: razmatranja, članke, utiske i kritike o pozorištu i filmu u Crnoj Gori u drugoj polovini XX vijeka - periodu koji se u razvoju tih umjetnosti može označiti kao najznačajniji i najdinamičniji do sada“, zapisala je u uvodnoj riječi Slavojka Marojević, urednica ovog značajnog naslova. Film je takođe, ističe ona, Boškovićev prozor u svijet.

„Bošković doživljava film kao živu pokretnu sliku svijeta, blisku pozorišnoj - slici o životu u životu... Očaran pozorištem – ogledalom života i filmom - moćnom pokretnom slikom, autor u Hamletu na korzou produbljuje snagu i vječnost te dvije umjetnosti“, navodi se u uvodniku.

Za recenzenta Andra Martinovića, poznatog crnogorskog režisera, knjiga Boškovića je predstavlja svojevrsni pozorišni i filmski brevijar.

„U Hamlet na korzou (asocira na poznatu zbirku Tina Ujevića, objavljenu u Nikšiću) Milorad Bošković daje pregled članaka i ogleda o najmarkantnijim događajima i ličnostima u ovim sferama umjetnosti u Crnoj Gori druge polovine XX vijeka. Kritički prikazi predstava na crnogorskim scenama pouzdano izdvajaju dostignuća vrijedna pažnje i upućuju na nove pozorišne tendencije. Drugi segment knjige posvećen je filmu. Upravo u godini u kojoj smo obilježili 70 godina od uspostavljanja organizovane kinematografije, Bošković piše o usponu i padu prvog filmskog preduzeća u Crnoj Gori Lovćen filma. Zatim je tu tekst o inostranim filmovima tematski vezanim za Crnu Goru ili snimljenim u Crnoj Gori, a potom i ogledi o stvaralaštvu profesora i scenariste Ratka Đurovića, kratkim filmovima Živka Nikolića, dokumentarnoj seriji Veljka Bulajića, fenomenu nasilja na filmu. Da su ovakve studije dragocjene, dovoljno govori mali broj publikacija koje su posvećene crnogorskom filmskom nasljeđu. Ovom knjigom, Milorad Bošković na izvjestan način pravi sintezu svog stvaralačkog angažmana. Riječ je o kulturološkoj studiji koja zavređuje pažnju šireg

čitalačkog kruga“, zaključio je Martinović u recenziji.

Profesor dr Nenad Vuković cijeni takođe, da „pojava ove knjige značiti veliki doprinos adekvatnom sagledavanju značaja crnogorske pozorišne i filmske umjetnosti u jugoslovenskim okvirima, a i za dalji tok njenog razvoja u Crnoj Gori i afirmaciji u svijetu“.

Ovaj projekat Nikšićkog pozorišta i CNP sufinansiralo je Ministarstvo kulture u okviru programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva u 2020. godini.

Promocija knjige biće održana do kraja godine u Nikšićkom pozorištu, a nakon toga u CNP, u skladu sa epidemiološkim mjerama i preporukama.

Redakcija časopisa

Na Konkursu KC „Nikola Đurković“ Kotor
„Đević kamen“ – najbolja drama

Drama „Đević kamen“, Jovana Bojović - dramske spisateljice, scenaristkinje i pjesnikinje, pobijedila je Konkursu za najbolji savremeni domaći dramski tekst inspirisan stihovima crnogorskog pjesnika Vitomira Vita Nikolića: „Zaustavite planetu, ja hoću da izađem“, koji je raspisao KC „Nikola Đurković“ Kotor. Tu Odluku je donio tročlani Žiri u sastavu: doc.mr.art. Marija Sarap – predsjednica i članovi: glumica Tihana Čulafić i Slavojka Marojević, glavna i odgovorna urednica časopisa „Pozorište“ (Nikšićko pozorište).

„Iako je propozicijama Konkursa predviđen lirski motiv, drama 'Đević kamen', hirurški preciznom dramskom kompozicijom i strukturom, kroz dijaloge i monologe junaka, promišlja širom otvorenih čula, dajući fragmentalno slike o prolaznim nepredvidljivostima naše svakodnevice. Iako je dramska radnja vezana za crnogorsko podneblje, ovaj dramski tekst nosi univerzalne vrijednosti i obilježja savremenog svijeta koji se svakodnevno susreće sa osvajanjem slobode, individualne ili u širem značenju te riječi. Junaci drame Jovane Bojović, prožeti snažnim i najčešće potištenim osjećanjima, otkrivaju narative koji su opipljivi do te mjere da se teško može odvojiti ovo literarno djelo od realnog života. Upravo ta nevidljiva potka, dramu 'Đević kamen' preporučuje za najbolji dramski tekst i inscenaciju jer čitaocu (gledaocu) daruje obilje osjećanja koja su ne samo moguća nego i te kako realna i stvarna. Ma koliko na prvi pogled bile bolne emocije njenih junaka, drama iz čina u čin, čuva ono ljudsko u sebi, žudeći za slobodom koja donosi spasenje. Ta linija dramaturgije 'bjekstva u slobodu' je društveno uslovljena, što ovoj drami, takođe čini univerzalnom“, navodi se u obrazloženju Žirija.

Pored novčanog dijela nagrade (1 500 eura), Javna ustanova Kulturni centar „Nikola Đurković“ Kotor ima pravo praizvedbe prvonagrađenog dramskog teksta tokom naredne dvije pozorišne sezone, vremenski polazeći od datuma proglašenja rezultata Konkursa, kao i prevod na engleski jezik. Autor/ka prvonagrađene drame ustupa svoja autorska prava JU Kulturnom centru „Nikola Đurković“ Kotor bez nadoknade. Prema propozicijama Konkursa autorka nagrađene drame se odriče autorskih prava za objavljivanja nagrađenog dramskog teksta u specijalizovanoj publikaciji i ediciji Izdavačke

djelatnosti Nikšićkog pozorišta: časopisu „Pozorište“ i ediciji „Drame“ (Nikšićko pozorište) koja će biti publikovana u saradnji sa JU KC „Nikola Đurković“ - Kotor.

Konkurs JU Kulturni centar Nikola Đurković Kotor pod nazivom „Zaustavite planetu, ja hocu da izađem“ bio je otvoren od 01.05. do 01.07.2020. Na adresu JU KC „Nikola Đurković“ Kotor u tom roku nije pristigao ni jedan rad. Savjet ustanove je odlučio da Konkurs sa istim propozicijama produži do 15.09.2020. U ponudenoj ekstenziji za slanje radova, objavljivanju konkursa u medijima i na društvenim mrežama, pristiglo je osam dramskih tekstova i jedan proznog uradka.

Iako je u narativu Konkursa naslovljeno da pravo učešća imaju dramski pisci/spisateljice, kao stučni Žiri, Kulturni centar je obezbijedio učestvovanje pojedincima koji to nisu. Od svakog učesnika ovog takmičenja očekivalo se elementarno poznavanje tehnike pisanja dramskog teksta. Iako je tema lirski, omogućavala je širinu promišljanja, naročito u formatu dramskog rukopisa koji je specifičan po svojim zakonitostima koje je vrijedilo ispoštovati.

Žiri je u saopštenju naveo da se nije bavio detaljnim pojašnjenjima, jer radovi koje je uzeo u razmatranje nisu zadovoljili predhodno navedene dramske usuze, pa se iz tih razloga nisu mogli svrstati u rang prvonagrađene drame.

Cilj Konkursa bio je razvoj dramske literature u Crnoj Gori, te su pravo učešća imali samo dramski pisci - autori/ke koji su državljani/ke Crne Gore. Za ovaj Konkurs, autori/ke mogli su kandidovati samo drame koje prethodno nisu publikovane i izvođene. Autori/ke mogli su kandidovati najviše dvije drame – stoji u saopštenju Žirija.

Drame

Đevič kamen

Jovana Bojović

LIKOVİ**ČARNA (25)**, djevojka; hoće da promijeni svijet**STANAC**, kamen, učitelj mudrosti, neodređenih godina, vjerovatno je u ranim četrdesetim**MITAR (30)**, mladić, gazda; hoće da vlada**DJEČAK PISAC (18)**, zapravo nije dječak nego „luda“/ **STARICA**, mudra baba**PČELAR (60)**, ratni profiter**TUKA (20)**, pčelareva ćerka**ORO (30)** lopov, pesimita**BORO (30)**, lopov, optimista**DEBELI (55)**, iz Lijeve Gore, pravi se pametan**MRŠAVI (53)**, iz Desne Gore, glup i naivan**PROLOG****DJEČAK PISAC**

Grešnici i sveštenici, paz'te sad!

Radnici, paradnici i vojnici!

Ljubavnici, stradalnici, nasilnici!

Nastavnici, nasljednici, beskućnici!

Vi, svetice, bludnice, domačice!

Čujte šta Vam ludi pisac kaže:

sa sjevera kad zahuči vjetar,

teško onom ko mu se na pravcu nađe.

DJEČAK PISAC*(Skidajući kostim Lude i navlačeći kostim Starice)*

Loš stih vrlo lako pišem

deseterac slavni slabo ja mirišem

Promijeniti sebe, znamo nije lako

Al' za dobru dramu ne može bez tako!

*Dječak Pisac je sad u kostimu Starice.***STARICA**

Kad u hladnu zimu zajauče vjetar

jezersku visoravan tad prekriće tama.

Namignuće Starac na Pećarac,

a Pećarac vrhu Jablanovu,

vrh Jablanov pustim Komovima

teško onom ko je među njima!

I SCENA*Čarna sama šeta pustim predjelom.***STANAC**

Ko si ti?

ČARNA

Ko si ti?

STANAC

Stanac.

ČARNA

Vidim da si stranac. Ne volim ja strance. A znaš zašto? Jer dođu i odu.

STANAC

Stanac, kamen.

ČARNA

Šaljivdžija. Još gore. Nije meni ništa smiješno.

STANAC

Ja sam Stanac. Kamen. Iz Kamene Gore.

ČARNA

A ja sam onda cvijet. Samo vidiš, ovdje cvijeće ne opstaje.

STANAC

Cvijeće opstaje u zemlji cvijeća. Kamenje opstaje u zemlji kamenja.

ČARNA

Stranac filozof. Mnogi su filosofirali. Pa evo, đe su me ostavili.

STANAC

Ovdje je lijepo.

ČARNA

Znaš zašto ovdje cvijeće ne opstaje? Zato što je ovo jalova zemlja. A znaš li zašto je ovo jalova zemlja?

STANAC

Zato što je ne volite.

ČARNA

A volite li vi vašu zemlju, tamo odakle si ti?

STANAC

Volimo.

ČARNA

Šta 'oćeš od mene?

STANAC

Šta hoćeš ti od sebe?

ČARNA

To što ja 'oću, ne može mi bit'.

STANAC

Što vidiš u svijetu, nadaj se u vijeku.

ČARNA

Ne nadam se ja više.

STANAC

Traži i daće ti se.

ČARNA

Tražila sam. I nije mi se dalo.

STANAC

Ko gleda visoko, tamo i stiže. Kome pogled na cipeli svojoj zaspi, on tu i ostane.

ČARNAGledala sam dolje i gore i pored sebe i u sebe i znaš šta sam našla? Ništa. (*pokazuje na svoj stomak*) I ovdje sam gledala. I tu je prazno. Nije ovdje samo zemlja jalova. Ljudi su jalovi. Neće da se primi.**STANAC**

Zemlja nije ljudska. A njeni plodovi jesu.

ČARNA

Mnogo si ti pametan.

STANACKad zajauče sa sjevera vjear, a ti uzmi 'ljeba i vode, pa na goru. (*Stanac odlazi*) **NAPRAVI MLIN****II SCENA***Mitar i Čarna šetaju pustim kamenitim predjelom. Mitar joj daje krčag sa vodom.***MITAR**

Probaj. Reže li? Mora da reže! Voda koja ne zapre u grlu nije voda!

ČARNA

Jednom sam povraćala od te vode. Izvorske.

MITAR

A bunar će bit' najpljepsi na svijet. Videćeš.

ČARNA

Ima ukus žaba. Mislim da broj žaba u našoj vodi stalno raste. A broj ljudi se smanjuje.

MITAR

Pored bunara će biti konak. Kamene klupe i..

ČARNA

I služice se pečene žabe.

MITAR

Ja sve ovo pravim zbog tebe.

ČARNA

I kafanu si pravio zbog mene, pa je propala.

MITAR

A ne, kafana se ne broji.

ČARNA

Broji li se da svaki dan umiremo, pa nema ko da dođe u tu kafanu. Smiješ li na prste da izbrojiš kol'ko nas je ostalo?

MITAR

Ovaj put će biti drugačije.

ČARNA

Ja idem odavde.

MITAR

Ovdje su živjeli naši dedovi. Naši očevi.

ČARNA

Ovdje treba da žive naša djeca. Ali neće biti naše djece.

MITAR

Biće! Biće djece i hrane i vode i ljudi! Čuješ šta ti kažem? Biće mački, pasa, krava kao što je nekad bilo!

ČARNA

Napravi mlin.

MITAR

To ne može. Ti znaš...

ČARNA

A čime bi đecu hranio? Oće li kamenje jesti? Oće li na tvojoj izvorskoj vodi da žive?

MITAR

Nije ovo zemlja za mlin.

ČARNA

Zemlja nije ljudska. Ali njeni plodovi jesu.

MITAR

Ti znaš šta ljudi pričaju. O prokletstvu. Kad zajauče sa sjevera vjetar...

ČARNA

Ja znam šta judi rade. A ne rade ništa. Jer ovdje nemaju šta da rade. Jer imaju šta da rade pa ne smiju!

MITAR

Ja ne smijem?

ČARNA

Niko ništa ne smije. Ja 'oću mlin, oću hranu, oću djecu, oću svijet oću pjesmu, sve oću. Razumiješ li? 'Oću sve!

MITAR

Znaš zašto mene zovu Mitar Strašni?

ČARNA

Znam.

Grle se, zaljubljeni su.

III SCENA

Debeli i mršavi kopaju bunar. Teško im ide. Zemlja je tvrda, kamenita. Više pričaju nego što rade.

MRŠAVI

Jesi iš'o ti nekad preko?

DEBELI

Preko čega?

MRŠAVI

Pa, mislim, odavde.

DEBELI

Normalno da sam iš'o. *(normalno da nije)*

MRŠAVI

I?

DEBELI

Šta i?

MRŠAVI

Je li svuda isto? Ili nije? Neko kaže svuda je isto, neko kaže nije, pa sad ne znam šta da mislim.

DEBELI

Pa 'oćeš da ti ja kažem svoje mišljenje, pa da to posle bude tvoje mišljenje?

MRŠAVI

Ma jok. Mislio sam... Možda ja nekad da odem.

DBELELI

A što bi iš'o?

MRŠAVI

Šta znam, možda više plaćaju?

DEBELI

A što bi te više plaćali? Što dobro kopaš?

MRŠAVI

Nisam ja samo radnik, znam ja... Ih, šta ja sve znam.

DEBELI

Svi smo mi mnogo pametni, samo vidiš, oni što nas plaćaju su malo pametniji. Jebiga. Bio sam ja preko. Plaćaju više. *(naginje rkaiju)* A ovo skuplje.

MRŠAVI

Možda je tamo ljepše?

DEBELI

(ostavlja motiku)

E, sad ću da ti kažem šta sam ja zaključio. Znaš đe je ljepše? Tamo đe sam ja. Razumiješ? Sad sam ode, znači ode je ljepše.

MRŠAVIPametno. To si sad baš pametno rek'o. (*naginje i on rakiju*)**DEBELI**

Znaš šta sam još zaključio? Vi iz Lijeve Gore ste malo glupi.

MRŠAVI

Ljevogore.

DEBELI

Za mene je to Lijeva Gora.

MRŠAVI

Zbog takvih ko ti propadamo.

DEBELI

Ima Lijeva Gora i Desna Gora.

MRŠAVI

Ljevogora i Desnogora.

DEBELI

Dvije riječi.

MRŠAVI

Jedna riječ.

DEBELI

Nabijem ti kreč.

MRŠAVI

Evo je!

DEBELI

Ko ga evo?

MRŠAVI

Evo je voda!

DEBELI

Voda!

MRŠAVI

Guraj.

DEBELI

Vidi!

MRŠAVI

Vidim, kopaj!

DEBELI

Vidi, Gazda!

*Dolazi Mitar. Obojica radnika se ukoče od treme, znaju da nisu radili ništa.***MITAR**

Idem 'vamo i mislim koja sam ja budala? A šta mislite, što sam budala?

DBELELI

Nisi ti gazda budala, daleko bilo.

MITAR

Samo budala može da zaposli vas dvojicu.

MRŠAVI

Nemoj tako gazda. Mislim, koga bi drugog mog'o zaposliti?

MITAR

Ti se to meni buniš,a?

DEBELI

Nije tako mislio...

MITAR

Mnogo vi nešto mislite. A malo radite. Tako više neće moći. Ostavite motike!

*Oni stoje nepomično.***MITAR**

Ostavite motike, kažem!

DEBELI

Gazda, pojavilo se još vode!

MITAR

Odlično! Ali nećmo praviti bunar. Možda 'oćemo nekad, sad nećemo.

MRŠAVI

Gazda, ovo je najbolja voda na svijetu!

MITAR

Ti ćeš da mi kažeš šta je najbolja voda na svjetu. Pošto si ti bio u svijetu.

DEBELI

Pušti ga ga gazda... On to tako... Vazda su Ljevogorci bilo malo na svoju ruku.

MITAR

Šta si mu ti? Tata? Dobro, znači, prekinite radove. Pravićemo mlin.

MRŠAVI

Nemoj gazda, molim te.

DEBELI

Ti znaš, gazda, šta to znači?

MITAR

Ništa ja ne znam. Znam samo da ste neradnici.

DEBELI

Nekad davno, sve ovo bijaše pod borovom šumom, lučevinom. Onda najednom zatutnji grom, zapali

borovinu, pa tad naiđe sa sjevera vjetar. On raznese plamen po čitavoj šumi, a zvijeri se sakriše kud koja mogaše, neka pod zemlju, neka u kamen, neka u vodu.

MRŠAVI

A neki ne vele tako, nego vako: siromah htjede napraviti mlin, i najesti ljude. Tako i bi. Ali ljudi jedoše ljeba i preko pogače. Tad se Bog razljuti, pa na zlatnim kočijama pojuri nebesima, a sve na Zmelji drhtaše od njegovih munja. Jedna strijela pogodi u mlin, i Siromah se zakunu, da će ljeba neđe drugo tražit'.

DEBELI

Ako ne daj Bože nekad opet naumi mlin praviti'...

MRŠAVI

Daleko bilo, onda bi...

MITAR

Bapske priče! Čujte dobro: Mitar pravi mlin.

MRŠAVI

Ako zvijeri dođu?

DEBELI

(smiruje ga, ulizivajući se gazdi)

Kakve zvijeri? Slušaj šta ti se kaže!

MITAR

A mlin kad bude gotov, onda se ženim!

MRŠAVI

Nek je sa srećom, gazda!

DEBELI

A, pa to je već nešto drugo! To mora da se zalije!

Radnici naginju rakiju, nude Mitru, naginje i on.

MITAR

Sve će biti kao prije!

MRŠAVI

Kad prije?

DEBELI

(Mršavom)

Ćuti!

MITAR

Kao prije, kad je ova zemlja bila srećna. Kad nije bilo kamenja i gladi.

MRŠAVI

A kad je to bilo? Mislim, ja se ne sjećam.

DEBELI

Začepi!

IV SCENA

PČELAR

Đe si pošla?

ČARNA

Gore, đe ću poći?

PČELAR

Šta ćeš gore?

ČARNA

Šta Vas briga? Tražim Stanca.

PČELAR

U, što si ti neka opasna đevojka.

ČARNA

Nisam ja đevojka.

PČELAR

Nego šta si? Jesi žena? Bi li voljela da si žena?

ČARNA

Ja sam već žena.

PČELAR

Nisi, srce, nisi. A što će đevojka po noći da se penje gore zbog nekog Stanka?

ČARNA

Stanca. Moram neđe da prenoćim.

PČELAR

Pa si kod mene našla?

ČARNA

Ovo je jedina kuća koja postoji.

PČELAR

A đe ćeš spavati?

ČARNA

Neću spavati. Gledaću zvijezde.

PČELAR

U, što si ti romantična mnogo. I moja žena je bila. Samo ona voljela pčele, nije zvijezde. Ja joj kupio pčele. Pravili smo med. Imali para ko' alve.

Pčelar počinje da je ljubi, ona se otima.

ČARNA

Pusti me!

PČELAR

Vidiš, gadan sam ja čovjek.

ČARNA

Odvratni ste.

PČELAR

Ajde da me ljubiš. Malo. Nije niko odavno. Nikog nemam. Šta je, bojiš se?

ČARNA

Ničeg se ja ne bojim.

PČELAR

Je li tako djevojčice? I ne treba da se bojiš. Nisam se ni ja bojao. Nisam se bojao ni kad je prvi put eksplodirala bomba. Pored mene.

ČARNA

Šta pričate?

PČELAR

Nije ti jasno, a? Ne znaš šta pričam. Svi se vi pravite da toga nije bilo. Bombi nije bilo. Leševa nije bilo. Preklanih vratova nije bilo. Bile samo pčele. I samo pčele ostale. Je li tako?

*Pribija je uz zid. Siluje je. Ona vrišti. On je začuđujuće jak.***PČELAR**

Tako je. Znaš kako mi je žena umrla? Evo ovako. Mene vezali. A na nju trojica. Pa četvorica. Posle zažmurim. A onda nema. Ništa nema. Šta ima? Reci šta ima! Reci šta je ostalo!

ČARNA*(Jedva izgovara, zato što je prisiljena) Pčele.***PČELAR**

Poserem im se u pčele! Poserem im se...

*Pčelar primijeti da ih Tuka posmatra. Tuka je prelijepa. I mutava je. Pčelar se dozove sebi, sabere se.***PČELAR**

Vidi, ovo mi ćerka. Tuka. Tuko, reci zdravo.

*Tuka ćuti. Klima glavom.***PČELAR**

Idi, Tuko.

*Tuka izlazi. Pčelar se odvoji od Čarne.***PČELAR**

Lijepa na majku. Samo ćuti. Nekad je pitam šta želi, ona opet ćuti. Ali znam ja šta ona želi. Da se uda, oće da se uda. To sve žene oće. Udaću ja svoju Tuku.

*Čarna bježi u noć. Pčelar ostaje sam i slomljen.***PČELAR***(sam za sebe)*

Nema ništa. Misliš ima, ali nema. Živiš tako, k'o da ima, probudiš se, spavaš, jedeš, piješ, sereš. Može tako čovjek sto godina. Ali neće mu se. Neće mu se sto godina, majku mu. I ne treba. Jebeš sto godina. Gled'o sam jednog mladog, ranili ga u nogu, kaže mogu ja i bez noge. Može. Ali ne valja. Što te ne

ubije to te osakati za navijek. *(Pauza)* Sve je ovo пусто. Ovdje bile šume, ovdje bili ljudi, živi ljudi. Živi ljudi. Onda doš'o rat. Nije kriv rat. Smuču mi se kad neko kaže kriv rat. Šta je rat, ljudsko biće smislilo samo sebe pa ko veli 'oću sad malo da ratujem, a? Ljudi smislili. Ljudi pametni, ljudi dokoni, ljudi... Kaže: aj da srušimo. Aj da ovo sad sve... Kaže: je li ovo Ljevogora ili Lijeva Gora? Kaže, je li ovo crno ili bijelo? Kaže: je li ovo plavo ili zeleno? Kaže je li ovo moja žena ili tvoja žena? Kaže ubij, zakolji...

A onda, najednom: kaže, ćuti, živi mirno. Daćemo ti... Šta da mu damo? Pa okle znam, aj da mu damo pčele? Koji kurac? Pčele. Pa jes' šta fali. Samo ti ćuti i pazi na maticu, jer matica je... Eeee... Ne ističi se. Živi normalan život. Sve što je bilo, znaš dešava se... Ti si sad iznad toga. Ti si... Kako da ga nazovemo, a da zvuči onako ... Da bude zvučno... Ti si, kažu- ratni profiter.

V SCENA*Čarna jedva hoda pustim makadamom. Raščupana je, umorna, slomljena. Oro i Boro, frikovi, neobično obučeni u svijetleće kostime, potpuno neprilagođene ruralnom ambijentu je presreću.***ORO**

Stoj!

BORO

Stoj!

ČARNA

Ko ste vi?

ORO

Ko si ti?

BORO

Da, ko si ti?

ČARNA

Čarna.

ORO

Čarna. Sumnjivo ime.

BORO

Sumnjivo.

ČARNA

Šta oćete vas dvojica?

ORO

Eee, bolje pitaj šta nećemo.

BORO

Da, bolje pitaj šta nećemo.

ORO

Gdje si pošla?

ČARNA

Gore na ovu planinu. Tražim Stanca.

ORO

Stanka? Kako seljačko ime.

BORO

Ne može seljačkije.

ČARNA

Stanca. Puštite me da prođem.

ORO

E, ovuda nećeš moći.

ČARNA

Ovo je jedini put.

BORO

Nećeš moći, nećeš moći.

ČARNA

Ko ste vi?

ORO

Oro.

BORO

Boro.

ČARNA

Ko ste vi da mi zabranite?

ORO

Ovo je naš dio puta. Mi ne puštamo svakog da prolazi po našoj zemlji.

ČARNA

Ovo nije zemlja ovo je ulica. Ne može biti vaša ulica.

ORO

Što ne može? Mi smo se ovdje rodili. I naše je.

ČARNA

Na ulici ste se rodili?

ORO

Ja jesam.

BORO

Ja nijesam.

ČARNA

Vi ste braća?

ORO

Ja jesam.

BORO

Ja nijesam.

ČARNA

Kako ti jesi, ti nijesi?

ORO

Imam brata, ali to nije Boro. Brat mi je tamo, znaš sa majkom. Ja sam im pobjegao. Ako imaš roditelje bježi od njih. Bolje je tako. Onda nađeš sebi kuću pa makar to bila ulica.

BORO

Ja nemam brata. Imam majku i tatu. Vozili su se ovuda na izlet. Znaš ono sa jajima i sendvičima što smrde. Ja sam iskočio iz kola. I nikad se nijesam vratio. Bolje tako.

ČARNA

Šta očete od mene?

ORO

Šta imaš?

ČARNA

Ništa nemam. Evo vidi. Mogla sam da imam kuću, pa nemam. Mogla sam da imam kafanu, pa sad nemam. Mogla sam da imam bunar, pa sad nemam. Mogla sam da imam šta sam htjela, pa sad nemam. Ništa nemam.

*Čarna odlazi. Oro je uhvati, ne da joj da ide.***ORO**

Ej, ej stani, gde si pošla?

ČARNA

U Kamenu Goru.

ORO

A mi pošli u veliki svijet.

BORO

Imaš para?

ORO*(Pokazuje novac koji joj je ukrao)*

Više nema.

BORO

Imaš nakit?

ČARNA

Nemam.

ORO

Daj taj kaput.

*Oro joj skida kaput.***ORO**

Valjaće mi. Kad pođem u grad.

BORO

Mi idemo u grad je l' znaš?

ORO

U grad gdje je muškarac žena , znaš. I žena je muškarac.

ČARNA

Odlično.

ORO

Vidiš da se ona slaže sa nama. Rekao sam ti da je pametna.

BORO

Nije, rekao si da je šunjava.

*Čarna opet hoće da ode.***ORO**

Ej, ej, ej. Dobra ti majica.

*Čarna skida majicu, skoro sve sa sebe, ostaje tek malo obučena, možda i totalno naga.***ČARNA**

Sve vam evo.

VI SCENA*Čarna je gotovo bez odjeće, jedva hoda.***ČARNA**

On je gore?

DJEČAK PISACGore visoko ničeg više nema,
Al' nemoj zbog toga da hvata te trema
Imaš mene i to ti je dosta
Mani se Stanka i stvar je prosta.**ČARNA**

Ko si ti?

DJEČAK PISACSa ženama volim
šale da zbijam
Iako kažu da
im ne prijam.**ČARNA**

Jesam li našla put?

DJEČAK PISACAko mi dozvoliš jedan ples
Nestaće sav tvoj bijes.
Dovešću te do Stanca tog.
Al' neko će nekome nabiti rog.*Čarna pristaje. Plešu kao u bunilu.***DJEČAK PISAC**E, što volim jednostavne žene
Takve najbolje prolaze kod mene.
Kad je zovneš, odma pleše
Nikad neće da ti skreše...**ČARNA**

Kako da dođem gore?

DJEČAK PISACReakoh ti stoput
Al' ne znaš da slušaš
Nevolje samo voliš da kušaš.
Znam ko si i šta tražiš
Za kakvu curu u selu važiš
Priča se tvoja kraju privela
Na pravo mjesto sebe si dovela.
Tražila si Stanka, a nisi smjela
Jer dan je mudar, a noć je vrela.**ČARNA**

Đe sam ovo?

DJEČAK PISACPrevarit' te neću niti ja to želim
Istinu pravu ja ću da ti velim.
Napisati moram ja još jedno slovo
Iz trinaestog vijeka ostaci su ovo.
Slobodno odmori, niđe nije trka
Nalaziš se sad na groblju starih Grka.**ČARNA**

Šta da radim sad?

DJEČAK PISACKad raditi ne znam šta ću
Svima kažem evo sad ću
Nema u svijet' te nesreće
Što u pjesmu stati neće
Slobodna si ti da pjevaš
Samo nemoj da mi zijevaš**ČARNA**

Ali ja ne znam da pišem. Ni da pjevam.

DJEČAK PISACPjevat' nikom nije lako
Dok te muka ne načera na to.**ČARNA**Kuću nemam i šta će mi
Đecu nemam i šta će mi
Muža nemam i šta će mi
Drugog nemam i šta će mi

Imam lijevo preblizu mi
 Imam desno daleko mi
 Imam pravo preteško mi
 Samo nazad lako mi je
 Pjesmu imam tužna mi je
 Ništa nemam ništa baš.

VII SCENA

Radnici kopaju, ali im slabo ide, jedna stjena iznad njih se obrušava.

MRŠAVI

Možda su je zvali mrtvi. Ima i toga, kažu ljudi. Samo čuješ glas, i ti za njim.

DEBELI

A, jes sigurno.

MRŠAVI

Ili su je neki stranci ubili, sačuvaj me Bože. Spakuju te u džak i pozdravi se.

DEBELI

E, to će ti bit'.

MRŠAVI

Ili, znaš što još može: pobjegla u svijet.

DEBELI

Pobjegla je ona za onom rabotom.

MRŠAVI

Aj ne lupaj.

Debeli ostavi motiku. Smrtno je ozbiljan.

DEBELI

Bači to. Bači to, čuješ što ti zborim.

MRŠAVI

Ako gazda dođe.

DEBELI

Kol'ko godina radimo skupa?

MRŠAVI

Sto.

DEBELI

E, dobro neka bude sto. Za tih sto godina ništa od mene naučio nisi.

MRŠAVI

Bogu fala.

DEBELI

A pošto ništa nućio nisi, ja opet moram da te učim ispočetka: ako mlada utekne pred svadbu, što to znači?

MRŠAVI

Da ne voli mladoženju.

DEBELI

Na dobrom si putu. On za nju svijet gradi, ona ga ne voli.

MRŠAVI

E, to mi je čudno.

DEBELI

Budali mora bit' čudno. 'Oće žena druge rabote!

MRŠAVI

Ali što bi?

DEBELI

Što bi? Što bi, što bi? Zato što joj ova ne valja!

MRŠAVI

Misliš?

DEBELI

Ne mislim, no znam. Rekli mi ljudi.

MRŠAVI

Koji ljudi?

DEBELI

Zini da ti kažem. Žalile se žene.

MRŠAVI

Tebi se žalile?

DEBELI

Jok,tebi. Ja da sam ovu dovatio... Ovu Čarnu... Ih.

MRŠAVI

Ćut'! Ćut'! Može gazda naić'.

DEBELI

Gazda ti se usro. Neće taj još nailazit'.

MRŠAVI

Ćut', mog'o te je čuti!

DEBELI

Mali mi je posa'. Ja ću to njemu u lice reć'.

MRŠAVI

Ti mu reć' u lice. 'Oćeš kako nećeš.

DEBELI

U šta ćeš?

(hoće da se klade)

MRŠAVI

U kilo rakije. Kako ćeš mu tačno reć'?

DEBELI

„Što si se ti gazda usro?“-tako ću mu reć'.

MRŠAVI

I pozdravi se sa poslom.

DEBELI

Sto' godina radimo i ti nikako da shvatiš! Što si gori, to si gazdi bolji.

XIII SCENA*Mitar ulazi u Pčelarev dom. Tuka mu otvara vrata.***TUKA**

Zdravo.

MITAR

Ko si ti?

TUKA*(prvi put u žiovtu progovora)*

Tuka.

MITAR

Živiš sama?

*Tuka odmahuje glavom.***MITAR**

S kim živiš?

*U kuću ulazi Pčelar.***PČELAR**Ej,ej,ej, napolje! *(Mitar se ne pomijera)* Napolje kad ti kažem!**MITAR**

Znaš ti ko sam ja?

PČELAR

Znam. Ti si njihov! To što imaš u očima, to je taj bijes. Svi vi isto izgledate! Napolje!

MITAR

Jesi ti čuo za gazda Mitra?

PČELAR

Jok, ti si čuo. Za Mitra Strašnog. Kažu on drži čitavo selo.

*Tuka uzbuđeno pokazuje na Mitra. Ukapirala je ko je on.***PČELAR**

Reci, Tuka.

*Onda i Pčelar to ukapira.***PČELAR**

Mitar Strašni?

MITAR

Ne boj se.

PČELAROvo skromna kuća. Ništa ja nemam. Samo pčele. I ćerku, Tuku. Idi Tuko. Izađi. *(Tuka izlazi)* Šta taržiš? Sve ću dati. Ali ništa nemam. Evo, uđi, vdi!**MITAR**

Tražim Čarnu!

PČELAR

E, to nemam.

MITAR

Je li svračala ovdje đevojka? Crna? Visoka.

PČELAR

Niko ovdje ne svrača. I Bog nas je zaboravio. I ti gazda kad si uš'o, ja se iznenadih. Prođe godina, nikog ne vidim. A drugačije sam te zamišlj+o, pravo da ti kažem.

MITAR

Ovako si me zamišljao?

*Mitar nogama gađa stari namještaj u kući, sve razvaljuje.***MITAR**

Kad je došla? I kad je otišla?

PČELAR

Bila je noć. Tražila da prespava. Ja joj reko spavaj s Tukom. Šta ću drugo.

MITAR

I?

PČELAR

Tražila nekog Stanka... I otišla.

MITARAko lažeš... Ako lažeš. *Mitar prijteći, bijesno izlazi.***IX SCENA***Mitar nalazi Ora i Bora na ulici.***MITAR**

‘Vamo ruke, ajde!

ORO

Ništa nije imala.

BORO

Ovaj džemper.

ORO

Ovo nešto sitno.

BORO

Vodu, ali...

MITAR

Šta sam ja rek'o za otimanje hrane?

ORO

Bili smo gladni.

MITAR

Što ja vas držim?

BORO

Da krademo, gazda.

MITAR

Pa što ne kradete?

ORO

Nemamo koga, gazda.

BORO

Mi idemo u veliki svijet, čim neko naiđe.

ORO

Da ne bude da ti nismo rekli.

MITAR

Đe je ona?

BORO

E, to ne znamo.

MITAR

Ja vas plaćam, a vi ne znate.

ORO

Gazda, odavno nam nisi platio.

MITAR

Šta da vam platim?

BORO

Ako nemaš da nam platiš, nisi nam ni gazda.

*Mitar traži pare po džepovima.***MITAR**

Samo mi recite đe je!

OROOvo tražiš? (*Pokazuje mu ukraden novac.*)**BORO**

Gore je.

ORO

Reci mu istinu!

BORO

Pa to je istina!

ORO

Ona, gazda voli nekog Stanka.

MITAR

Kakog Stanka?

ORO

Ona kaže to je kamen. Mislim tvrd ko kamen.

BORO

Sigurno je mislila na...

MITAR

Lažeš!

*(Zaleće se da ga udari, pojavljuje se Dječak Pisac.)***DJEČAK PISAC**

U laži su kratke noge,
 Treba znati tajne mnoge
 Ako 'oćeš lagat vješto,
 Ja ću da ti da kažem nešto
 Istina je sad laž prava
 Nek je nama pamet zdrava.

MITAR

Ko je ovaj?

BORO

Umjetnik.

DJEČAK PISAC

Pisac ja sam i poznajem štošta
 A ta što je tažiš kurva ti je prosta
 Pčelar je poljubio, ja sam je zaludio,
 Nemaš ti tu neki udio.

*Mitar hoće da ga udari ovaj vješto izbjegne.***BORO**

Gazda, ako oćeš s nama u veliki grad...

Mitar odlazi.

MITAR

Sve ću ja vas... A ove umjetnike, to ću sve da očeram...

X SCENA*Čarna je oskudno obučena ili uopšte nije. Hoda kroz kamenje i drače, izranjavana je. Mitar joj prilazi, zaprepašćen je.***MITAR**

Šta se desilo?

ČARNA

Pušti me!

MITAR

Pobjegla si.

ČARNA

Nisam pobjegla. Otišla sam.

*Pokušava da je uhvati za ruke.***MITAR**

Šta su ti uradili?

ČARNA

Pušti me.

MITAR

Šta su ti uradili?

ČARNA

Lagao si me.

MITAR

Ja sam lagao?

ČARNA

Lagao si me. Nije kriv vjetar. Nije kriva zima. Nismo udaljeni od svijeta.

MITAR

Kažu ljudi- možda je luda. Izliječiću ja tebe. Dođi!

ČARNA

Ubijali su žene. Silovali. Klali. Ovjde žive sakati, invalidi, ovjde žive siormašni i napušteni, po šumama su ljudi tamne kože, sa crnim noktima, ovje žive...

MITAR

Pa šta?

ČARNA

Kako šta? Što se praviš da ne vidiš?

MITAR

Što je tebe to briga?

ČARNA

Idi odavde.

MITAR

Kažu da tražiš nekog Stanka.

ČARNA

Tražim Stanca. Šta su ti još rekli?

MITAR

Pokrali su ti odjeću.

ČARNA

Nisu me pokrali. Ja sam im dala.

MITAR

‘Oćeš i tom Stancu da daš, pošto meni nisi,?’

ČARNA

‘Oću samo da znam istinu.

MITAR

Ličim li ja tebi na budalu? Je li Mitar Strašni budala? Ako jeste, reci jeste! Ajde reci jeste!

*Čarna bježi. On prvo trči za njom. Onda stane.***MITAR**

Sve ste vi kurve. Lijepo kažu. Sve su žene kurve.

XI SCENA**STANAC**

Otkud ti?

ČARNA

Rekao si: ponesi ‘ljeba i vode i popni se gore.

STANAC

Svima to kažem.

ČARNA

Nisam ja svako.

STANAC

Svi smo svako.

ČARNA

Šta sad da radim?

STANAC

Sama znaš šta da radiš.

ČARNA

Ja sam prešla... Odozdo... ‘oću da znam istinu.

STANAC

Istina je u nama.

ČARNA

Onda sam mogla ostati u onoj mojoj gadnoj dolini. Da me rastrgnu vjetrovi.

STANAC

Mogla si. Možeš i sad.

ČARNA

Ja sam mislila saznaću kako da promijenim...

STANAC

Istim putem nazad možeš.

ČARNA

Šta će onda biti?

STANAC

Imaćeš ono što si htjela.

ČARNA

Ne znam što sam htjela. Više ništa ne znam.

STANAC

Što se ne bi vratila dolje?

ČARNA

Ne mogu više tamo.

STANAC

Čovjek može ono što hoće.

ČARNA

‘Oću da ostanem s tobom.

STANAC

Nećeš.

ČARNA

Otkud ti znaš šta ja ‘oću? Da nešto znaš odma bi mi rek’o.

STANAC

Ako ostaneš sa mnom bićeš kao ja.

ČARNA

Šta tebi fali? Osim što si...

STANAC

Kamen.

*Čarna ga dodiruje, ljubi.***ČARNA**Ti si od krvi i mesa. Ti pričaš. Ti dišeš. Ti si živ.
Mislim da sam zaljubljena u tebe.**STANAC**

I ja mislim. Ali nije važno šta mislimo nego šta osjećamo. Ako budeš kamen imaćeš znanje. Imaćeš mudrost.

ČARNA

Šta neću imati?

STANAC

Znaš sama.

ČARNA

A oni dolje?

STANAC

Njima njihovo, nama naše.

*Čarna ga grli.***ČARNA**Ovo ja sam i to mi je
Kamen tvrdi najbolji je
A to drugo za me’ nije
Žrtvu vjetar uzeo je
Vama ovo na dobro je!*Oboje postaju jedan spojeni veliki kamen.***XII SCENA***Mitar, Pčelar, Tuka, Oro, Boro odlaze u grupi, ali u stvari tapkaju u mjestu. Dječak Pisac izlazi na poscenijum.***DJEČAK PISAC**Drukčiji umovi odlaze skupa
Nekom će brzo srce da lupa.
Al’ zakone svoje ja neću da kršim
Došlo je vrijeme priču da svršim
Istini za volju nisam mnogo pis’o
Al’ dobru stvar ja sam namiriso
Imam naslov, nije malo za sad
Možda bude smijeh, možda bude jad
Potajno se nadam ostaće ko znamen
Nazv’o bih je prosto: „Drama: Đevič kamen“*Dječak Pisac nestaje sa scene.***MITAR**Ja sam niko i ništa. Mislio sam napraviću... Nisam ja Mitar Strašni. Ja sam mislio ovdje ima nade...
Poći ću i ja u veliki svijet... Neće mene niko praviit budalom.**ORO**

Nemoj tako, gazda. Svi smo mi propali.

BORO

Ja nijesam.

ORO

Ja jesam.

BORO

Pa što ćeš onda u veliki svijet?

ORO

Možda se tamo bolje propada.

BORO

Ne slušaj ga gazda, lupa. U velikom svijetu nema mržnje.

ORO

A šta ako ima? Šta ako ima više? Šta ako je neđe drugo još gore? Šta ako je svuda loše i šta ako će ova kugla od Zemlje da se raspdane prije nas? Šta ako se već raspala, a mi ne znamo?

BORO

Jesi li ti malo fiju, a?

PČELAR

Đe nas vodiš?

MITAR

Ne znam. U nepoznato vas vodim. I sebe i vas. Jedino znam: ođe se više ne može.

PČELAR

Ja sam davno prop'o. Kad su došli njihovi. Ubili mi ženu. Ostavili mi pčele. Sad ja ostavljam pčele. Kad bi ja pis'o istoriju zvao bi je „istorija ostavljanja“

ORO

Daviš, stari, daviš.

PČELAR

Ja nemam svojih želja. Samo ćerku imam. Ona je umorna. Tuko, reci jesi umorna?

*Tuka odmahuje glavom, nije umorna.**Debeli i Mršavi im trče u susret, zadihani su, jedva govore.***DEBELI**

Gazda, gazda...

MITAR

Nisam ja više nikom gazda.

MRŠAVI

Kako nisi, nama jesi.

DEBELI

Gazda, moram nešto da te pitam?

MITAR

Pitaj?

DEBELI

Što si se ti gazda usr'o?

MITAR

E, to je dobro pitanje. To se i ja pitam.

DEBELI

Kamen se drobi ko luda. Temelj gotov!

MITAR

Temelj bez krova, ko čovjek bez glave.

DEBELI

Mnogo si ti gazda počeo da pamtuješ. Pušti ti to. Pamet nikom dobra nije donijela.

MRŠAVI

Da mu rečemo?

DEBELI

Da mu rečemo. Gazda, nešto se desilo.

MRŠAVI

Pojavila se voda.

MITAR

Vzada se pojavi, krčag, dva. I smrdi na žabe. Jeste li vi nekad osjetili ukus žaba u našoj vodi?

DEBELI

Pojavilo se: jezero.

*Svi trče u mjestu i dolaze do jezera.***MRŠAVI**

Đe je mlada?

*Mitar gleda oko sebe, onda uzima Tuku za ruku.***MITAR**

Evo je!

PČELAR

Muziku! Muziku! Mitar se ženi! Mitar Strašni!

DEBELI

E, prijatelju, ne može muzika na suvo.

MRŠAVI

Imamo mi zaliha. Ali ovo nam potonje...

ORO

Gazda, moraš prvo da pitaš. Ko džentlmen.

BORO

Tako se radi u velikom svijetu.

PČELAR

Šta da kažem. Meni ništa treba. Samo Tuku da udam. Pristajem pristajem, pristajem!

ORO

Ko tebe pita, stari?

BORO

Što ti samo čutiš? Reci 'očeš nećeš? Imaš ti svoje mišljenje?

Tuka potvrdno klima glavom, baca se mitru u naručje.

MITAR

Svadbu pravim i dajem na znanje: U veliki svijet neću da bježim. Veliki svijet napraviću ode! Šta je, što čutite? Je li neko umro? Pjevajte!

DEBELI

Gazda, prije pjesme, samo da pitam, kako će se zvati taj tvoj veliki svijet?

MITAR

Naš veliki svijet. Ne tvoj, ne moj. Naš svijet!

MRŠAVI

Sigurno neće Ljevogora.

DEBELI

Ne nego će Desnogora.

MRŠAVI

Lijeva Gora.

MITAR

Nek se zove: Čarna Gora.

Muzika. Pjesma. Mrak.

EPILOG**DJECAK PISAC**

Da je pisac biti lako
Pisati bi mog'o svako
Mnogi pišu, al' sve im je dzaba,
Izvin'te me sad žurim
Moram postat baba.

Djecak pisac se oblači u Staricu.

STARICA

Kad u hladnu zimu zajauče vjetar
Jezersku visoravn tad prekriće tama.
Namignuće Starac na Pećarac,
a Pećarac vrhu Jablanovu.
Vrh Jablanov pustim Komovima,
Teško onom ko je među njima.
Sijenka tamna svakog od nas sti'će
Hladan kamen posmatrača mirno
Samo kamen vječan biće.

KRAJ**Biografija autorice nagrađene drame:**

„Jovana Bojović rođena je 1989. godine u Podgorici. Diplomirala je dramaturgiju na FDU Cetinje, a master akademske studije završila na FDU, Beograd.

Scenarista je devet epizoda prve istorijske TV serije u Crnoj Gori „Božićni ustanak“ (RTCG, 2017). Pobjednica je Konkursa „Skroz nova drama“ (Crnogorsko narodno pozorište, 2015) sa dramom „Otvoren kraj“ (2015), Na osnovu drame „Slobodno vrijeme ili tamno je svijetlo“ Jovane Bojović (adaptacija drame „Il tempo libero“, Gian Maria Cervia) urađen je performans u režiji Diega di Bree u Kraljevskom pozorištu Zetski dom, kao i na festivalu Quartieri dell'Arte u Viterbu (Italija). „Slobodno vrijeme ili tamno je svijetlo“, Jovane Bojović izvedeno je u Nacionalnoj akademiji umjetnosti u Norveškoj (Oslo), u režiji Hermana Bernhofta. „Ukročena goropad“ Viljema Šekspira u adaptaciji Jovane Bojović i režiji Zorana Rakočevića premijerno je izvedena 2017. godine na festivalu „Budva grad teatar“. Sa dramom „Mirovna misija“ (2011), Jovana Bojović pobjeđuje na međunarodnom konkursu Kazališnog epicentra–Zagreb i pozorišta Company of Angels iz Londona. Istoimena drama izvedena je 2018. godine u produkciji Bjelopoljskog pozorišta.

Jovana Bojović je asistentkinja predmeta Filmski i televizijski scenario na Fakultetu dramskih umjetnosti na Cetinju“.

JU Nikšićko pozorište

Pozorišni savjet:

prof. dr Bojka Đukanović, predsjednica

članovi: Boris Božović, Ana Patrić, Desanka Domazetović i Radmila Mijušković

Direktor:
Zoran Bulajić

Urednica:
Slavojka Marojević

Lektorica:
Bojana Perišić

Saradnice u tehničkoj pripremi:
Vesna Vukićević i Anka Tomić

Dizajn naslovnice:
Ranko Radulović i Darko Musić

Tehnički prelom, dizajn sadržaja:
Ranko Radulović i Darko Musić

Trg Save Kovačevića 5, Nikšić, Crna Gora

Telefon: 040/213-566

Fax: 040/214-353

E-mail redakcije: slavam@t-com.me

Internet: www.niksickopozoriste.com

